ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і Мастацтва

Год выдання 38-ы
№ 51 (2411)
1 ліпеня 1969 г.
АЎТОРАК
Цана 4 кап.

АРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

ВІНШУЕМ З УЗНАГАРОДАЙ!

За вялікую работу па мастацкаму абслугоўванню працоўных рэспублікі калектыў Ленінградскага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра камедыі ўзнагароджаны Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

ПЛЕНУМ ЦЭНТРАЛЬНАГА КАМІТЭТА КАМУНІСТЫЧНАЙ ПАРТЫІ БЕЛАРУСІ

30 чэрвеня адбыўся Пленум Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Беларусі.

З дакладам «Аб выніках Міжнароднай Нарады камуністычных і рабочых партый» выступіў кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК КПБ тав. П. М. Машэраў.

У спрэчках выступілі тт. І. Я. Палякоў — першы сакратар Мінскага абкома КПБ, Г. М. Жабіцкі—першы сакратар ЦК ЛКСМБ, Г. А. Крыулін — першы сакратар Магілёўскага абкома КПБ, М. М. Слюнькоў — дырэктар трактарнага завода, А. Н. Аксёнаў—першы сакратар Віцебскага абкома КПБ, У. А. Грэкаў—член Ваеннага Савета, начальнік Палітупраўлення ЧБВА, І. П. Шамякін — сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў БССР, К. П. Буслаў—дырэктар Інстытута філасофіі і права Акадэміі навук БССР.

Пленум ЦК прыняў пастанову па дакладу тав. П. М. Машэрава «Аб выніках Міжнароднай Нарады камуністычных і рабочых партый», у якой адзінадушна адобрыў і падтрымаў дакументы Нарады, палітычную лінію і практычную дзейнасць ЦК КПСС, накіраваную на ўмацаванне адзінства сусветнага камуністычнага руху на прынцыпах марксізма-ленінізма і пралетарскага інтэрнацыяналізму.

БЕЛТА.

ПЛЕНУМ ЦЭНТРАЛЬНАГА КАМІТЭТА КАМУНІСТЫЧНАЙ ПАРТЫІ САВЕЦКАГА САЮЗА

26 ЧЭРВЕНЯ 1969 ГОДА АДБЫЎСЯ ПЛЕНУМ ЦЭНТРАЛЬНАГА КАМІТЭТА КПСС.

ПЛЕНУМ ЗАСЛУХАЎ ДАКЛАД ГЕНЕРАЛЬНАГА САКРАТАРА ЦК КПСС ТАВ. Л. І. БРЭЖНЕВА «АБ ВЫНІКАХ МІЖНАРОДНАЙ НАРАДЫ КАМУНІСТЫЧНЫХ І РАБОЧЫХ ПАРТЫЙ».

У СПРЭЧКАХ ПА ДАКЛАДУ ВЫСТУПІЛІ ТТ. П. Я. ШЭЛЕСТ — ПЕРШЫ САКРАТАР ЦК КАМПАРТЫІ УКРАІНЫ, В. В. ГРЫШЫН — ПЕРШЫ САКРАТАР МАСКОЎСКАГА ГАРКОМА КПСС, Д. А. КУНАЕЎ — ПЕРШЫ САКРАТАР ЦК КАМПАРТЫІ КАЗАХСТАНА, П. Н. ФЕДАСЕЕЎ — ДЫРЭКТАР ІНСТЫТУТА МАРКСІЗМА-ЛЕНІНІЗМА ПРЫ ЦК КПСС, Г. І. ЧЫРАЕЎ — ПЕРШЫ САКРАТАР ЯКУЦКАГА АБКОМА КПСС, Л. А. КУЛІДЖАНАЎ — ПЕРШЫ САКРАТАР ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА КІНЕМАТАГРАФІСТАЎ СССР, А. А. ЕПІШАЎ — НАЧАЛЬНІК ГАЛОЎНАГА ПАЛІТЫЧНАГА УПРАЎЛЕННЯ САВЕЦКАЙ АРМІІ І ВАЕННА-МАРСКОГА ФЛОТУ, В. С. ТОЛСЦІКАЎ — ПЕРШЫ САКРАТАР ЛЕНІНГРАДСКАГА АБКОМА КПСС.

ПЛЕНУМ ЦК АДНАДУШНА ПРЫНЯЎ ПАСТАНОВУ ПА ДАКЛАДУ ТАВ. Л. І. БРЭЖНЕВА «АБ ВЫНІКАХ МІЖНАРОДНАЙ НАРАДЫ КАМУНІСТЫЧНЫХ І РАБОЧЫХ ПАРТЫЙ».

АБ ВЫНІКАХ МІЖНАРОДНАЙ НАРАДЫ КАМУНІСТЫЧНЫХ І РАБОЧЫХ ПАРТЫЙ

ПАСТАНОВА ПЛЕНУМА ЦЭНТРАЛЬНАГА КАМІТЭТА КПСС, ПРЫНЯТАЯ 26 ЧЭРВЕНЯ 1969 ГОДА

Заслухаўшы і абмеркаваўшы даклад Генеральнага сакратара ЦК КПСС т. Брэжнева Л. І. «Аб выніках міжнароднай Нарады камуністычных і рабочых партый», Пленум ЦК КПСС цалкам і поўнасцю адабрае палітычную лінію і практычную дзейнасць Палітбюро ЦК КПСС, накіраваную на ўмацаванне згуртаванасці сусветнага камуністычнага руху, работу дэлегацыі КПСС на міжнароднай Нарадзе камуністычных і рабочых партый, якая адбылася ў Маскве з 5 па 17 чэрвеня 1969 г.

Пленум ЦК КПСС лічыць, што міжнародная Нарада камуністычных і рабочых партый з'явілася вялікім поспехам камуністычнага, рабочага і ўсяго вызваленчага руху. Нарада акажа велізарны ўплыў на далейшае разгортванне барацьбы супраць імперыялізму на аснове самага шырокага адзінства дзеянняў усіх дэмакратычных, прагрэсіўных сіл свету. Нарада азнаменавала важны этап на шляху ўмацавання згуртаванасці міжнароднага камуністычнага руху на прынцыпах марксізма-ленінізма, пралетарскага інтэрнацыяналізму.

Сам факт склікання Нарады з такой колькасцю ўдзельнікаў пераканаўча пацвердзіў, што камуністычныя і рабочыя партыі ўсведамляюць сваю высокую адказнасць за лёс руху, з якім звязана будучыня чалавецтва. Увесь ход Нарады паказаў узмацненне тэндэнцыі да згуртаванасці, да адзінства камуністычных і рабочых партый у імя агульных інтарэсаў руху, ад якіх неаддзельныя інтарэсы кожнай партыі. Развіццю і ўмацаванню гэтай тэндэнцыі садзейнічалі метады падрыхтоўкі і правядзення Нарады, якія характарызаваліся свабодным, дэмакратычным абмеркаваннем праблем, калектыўнай распрацоўкай дакументаў, шырокай публічнасцю, сапраўды таварыскім раўнапраўным супрацоўніцтвам.

Дакументы, прынятыя Нарадай, адпавядаюць мэтам і патрэбнасцям сусветнага камуністычнага руху на сучасным этапе яго развіцця, задачам узмацнення барацьбы супраць імперыялізму, за нацыянальнае і сацыяльнае вызваленне народаў, за мір, дэмакратыю і сацыялізм.

У дакументах Нарады, у выступленнях яе ўдзельнікаў абагульнен велізарны вопыт камуністычнага руху, дадзен глыбокі аналіз сучаснага сусветнага развіцця, зроблен важны ўклад у марксісцка-ленінскую тэорыю.

Важнейшае значэнне мае прыняты Нарадай дакумент «Задачы барацьбы супраць імперыялізму на сучасным этапе і адзінства дзеянняў камуністычных і рабочых партый, усіх антыімперыялістычных сіл». У дакуменце падкрэсліваецца той бясспрэчны факт, што галоўная лінія сусветнага развіцця па-ранейшаму вызначаецца сіламі рэвалюцыі і сацыялізма, міру і нацыянальна-вызваленчага руху. У ім указаны шляхі ўздыму ўсёй барацьбы супраць імперыялізму на новы, больш высокі ўзровень, шляхі практычнай арганізацыі адзінства дзеянняў шырокіх народных мас ва ўсім свеце.

У дакуменце непарыўна спалучаецца марксісцка-ленінскі аналіз сусветнага развіцця, сутнасці і магчымых вынікаў агрэсіўнай палітыкі імперыялізму з канкрэтнай платформай антыімперыялістычных адзіных дзеянняў. Гэта дае магчымасць зрабіць больш мэтанакіраванай барацьбу за згуртаванне трох асноўных рэвалюцыйных сіл сучаснасці — сусветнай сістэмы сацыялізма, міжнароднага рабочага класа, нацыянальна-вызваленчага руху.

Нарада зноў пацвердзіла, што апорай сусветнага антыімперыялістычнага, рэвалюцыйнага руху з'яўляецца сацыялістычная сістэма. Ад далейшых дасягненняў сацыялістычнай сістэмы і яе згуртаванасці, выкарыстання кіруючымі партыямі ўсіх магчымасцей, закладзеных у новым грамадскім ладзе, у рашаючай ступені залежыць паспяховае проціборства новага свету са старым. Адсюль вынікае, што клопаты аб умацаванні сусветнай сістэмы сацыялізма — гэта адначасова клопаты аб развіцці сусветнага рэвалюцыйнага працэсу, аб дзейснай барацьбе супраць імперыялізму.

Нарада пацвердзіла, што галоўным напрамкам у справе згуртавання сацыялістычнай сістэмы з'яўляецца няўхільнае ажыццяўленне прынцыпаў сацыялістычнага інтэрнацыяналізму, правільнае спалучэнне нацыянальных і інтэрнацыянальных задач сацыялістычных дзяржаў, развіццё брацкай узаемадапамогі і ўзаемнай падтрымкі. Нарада з усёй сілай заявіла, што абарона сацыялізма — інтэрнацыянальны абавязак камуністаў.

Нарада падкрэсліла ролю рабочага класа як галоўнай рухаючай і мабілізуючай сілы і на сучасным этапе рэвалюцыйнай барацьбы. Яна адзначыла вялікія рэвалюцыйныя магчымасці працоўнага сялянства, прагрэсіўнай інтэлігенцыі, моладзі, значэнне ўсяго дэмакратычнага, антыімперыялістычнага руху ў капіталістычных краінах, узрастаючую ролю ў сусветным рэвалюцыйным працэсе нацыянальна-вызваленчага руху народаў Азіі, Афрыкі і Лацінскай Амерыкі.

Нарада асабліва адзначыла, што для камуністычных і рабочых партый барацьба супраць імперыялізму, за мір неаддзельная ад барацьбы за канчатковыя мэты рабочага класа, ад барацьбы супраць капіталізму як сацыяльнай сістэмы, за перамогу сацыялізма і камунізма ў сваіх краінах.

Прынцыповае значэнне мае прыняцце Нарадай Звароту «Аб 100-годдзі з дня нараджэння У. І. Леніна». У дакуменце пацвярджаецца нязменная вернасць камуністаў ленінізму, падкрэслена яго ўсеагульнае міжнароднае значэнне. У сціслай форме выражана ідэалагічная аснова адзінства міжнароднага камуністычнага руху. Зварот нацэльвае камуністычныя і рабочыя партыі на выкарыстанне ленінскага юбілею для шырокай прапаганды ідэй ленінізма, на ўзмацненне ідэалагічнай работы камуністаў у масах.

Пленум ЦК КПСС адзначае важнасць і актуальнасць іншых дакументаў Нарады. Прыняты ёю Заклік «Незалежнасць, свабоду і мір В'етнаму!» паказвае ўсяму свету баявую пралетарскую салідарнасць камуністаў, іх рашучасць і надалей ажыццяўляць сумесныя дзеянні ў падтрымку в'етнамскага народа.

«Адозва ў абарону міру» працягвае баявую антымілітарысцкую традыцыю камуністычнага руху. У гэтым дакуменце дадзена агульная пазіцыя міжнароднага камуністычнага руху па аднаму з кардынальных пытанняў сучаснасці, пазіцыя, накіраваная на тое, каб аб'яднаць самыя шырокія дэмакратычныя і міралюбівыя сілы на барацьбу за прадухіленне сусветнай тэрмаядзернай вайны.

Пленум з вялікім задавальненнем адзначае, што як у дакументах Нарады, так і ў выступленнях яе ўдзельнікаў знайшла шырокую падтрымку палітыка КПСС, Савецкай дзяржавы, накіраваная на ўмацаванне пазіцый сацыялізма, усямерную падтрымку народаў, якія змагаюцца супраць імперыялізму, за сваё сацыяльнае і нацыянальнае вызваленне, на забеспячэнне міру і бяспекі народаў і прадухіленне тэрмаядзернай вайны, на ўсталяванне прынцыпаў мірнага суіснавання дзяржаў з розным сацыяльным ладам.

Нарада пацвердзіла правільнасць лініі марксісцка-ленінскіх партый на пераадоленне ўзнікшых рознагалоссяў, умацаванне адзінства камуністычнага руху. Шлях да гэтага — сумесныя дзеянні супраць імперыялізму, усямернае расшырэнне сувязей і кантактаў паміж брацкімі партыямі, абагульненне тэарэтычнай работы партый, абарона і творчае развіццё марксісцка-ленінскай тэорыі.

Пленум ЦК КПСС надае вялікае значэнне вываду Нарады аб тым, што паслядоўная барацьба за чыстату марксізма-ленінізма, супраць рэвізіянізму, дагматызму, нацыяналізму з'яўляецца неабходнай умовай умацавання радоў кампартый, інтэрнацыянальнага згуртавання камуністаў, павышэння іх авангарднай ролі ва ўсім рэвалюцыйным руху.

ЦК КПСС адзначае, што абмен думкамі, які разгарнуўся на Нарадзе, пераканаўча паказаў, што знешнепалітычны курс цяперашняга кіраўніцтва КПК, яго раскольніцкая палітыка сустракаюць рашучы адпор з боку пераважнай большасці брацкіх партый.

Пленум аднадушна пацвярджае пазіцыю, выказаную ў выступленні дэлегацыі КПСС на Нарадзе. КПСС будзе весці непрымірымую барацьбу супраць антыленінскіх ідэйных установак цяперашніх кіраўнікоў Кітая, супраць іх раскольніцкай палітыкі і вялікадзяржаўнага знешнепалітычнага курсу. Яна зробіць усё, каб абараніць ад любых замахаў інтарэсы савецкага народа, які будуе камунізм. Разам з тым КПСС зыходзіць з таго, што карэнныя інтарэсы савецкага і кітайскага народаў супадаюць. КПСС і надалей будзе імкнуцца захоўваць і падтрымліваць сяброўскія пачуцці, якія ёсць у савецкім народзе ў адносінах да кітайскага народа і якія, бясспрэчна, ёсць і ў кітайскім народзе ў адносінах да Савецкага Саюза і іншых сацыялістычных краін.

Пленум адзначае, што камуністы і працоўныя Савецкага Саюза выказваюць інтэрнацыянальную салідарнасць з сусветным камуністычным рухам і поўнасцю падтрымліваюць палітыку нашай партыі.

Міжнародная Нарада камуністычных і рабочых партый яшчэ раз прадэманстравала, што камуністычны рух, нягледзячы на некаторыя цяжкасці ў сваім развіцці, з'яўляецца баявым авангардам усіх антыімперыялістычных сіл, самай магутнай палітычнай сілай сучаснасці.

Пленум ЦК КПСС пастанаўляе:

1. Адобрыць прынятыя Нарадай дакументы:

«Задачы барацьбы супраць імперыялізму на сучасным этапе і адзінства дзеянняў камуністычных і рабочых партый, усіх антыімперыялістычных сіл»; Зварот «Аб 100-годдзі з дня нараджэння У. І. Леніна»; Заклік «Незалежнасць, свабоду і мір В'етнаму!»; «Адозва ў абарону міру».

2. Абапіраючыся на вынікі Нарады, працягваць паслядоўную лінію КПСС на згуртаванне міжнароднага камуністычнага руху на прынцыповай аснове марксізма-ленінізма і пралетарскага інтэрнацыяналізму, усямерна развіваць сувязі з камуністычнымі партыямі па ўсіх лініях, весці барацьбу супраць буржуазнай ідэалогіі, за чыстату марксісцка-ленінскага вучэння, супраць правага і «левага» рэвізіянізму і нацыяналізму.

3. Пленум ЦК КПСС адабрае знешнепалітычную лінію КПСС і Савецкага ўрада. Знешняя палітыка СССР адыгрывае і надалей будзе адыгрываць важнейшую ролю ў агульнай барацьбе антыімперыялістычных сіл, ва ўмацаванні магутнасці і згуртаванасці садружнасці сацыялістычных краін, служыць дзейсным інструментам зрыву агрэсіўных планаў імперыялізму, захавання міру і ўсталявання прынцыпаў мірнага суіснавання дзяржаў з розным грамадскім ладам, падтрымкі вызваленчай барацьбы народаў.

4. Улічваючы, што эканамічныя поспехі, навукова-тэхнічныя дасягненні і ўмацаванне абараназдольнасці маюць выключна важнае значэнне для будаўніцтва камунізма ў СССР, для антыімперыялістычнай барацьбы і развіцця рэвалюцыйнага працэсу, Пленум ЦК КПСС звяртае асаблівую ўвагу партыйных, савецкіх і гаспадарчых органаў на неабходнасць забеспячэння выканання дзяржаўных планаў і заданняў пяцігодкі, на заваяванне новых вышынь у галіне навукі, культуры і мастацтва. Намаганні калектываў прадпрыемстваў, будоўляў, саўгасаў, калгасаў павінны быць сканцэнтраваны на павышэнні эфектыўнасці вытворчасці, паскарэнні навукова-тэхнічнага прагрэсу, росце прадукцыйнасці працы, хутчэйшым уводзе і лепшым выкарыстанні вытворчых магутнасцей, максімальным уцягненні ў вытворчасць наяўных рэзерваў.

5. Важнейшай задачай з'яўляецца ўзмацненне ідэалагічнай работы ў сувязі з вынікамі міжнароднай Нарады. Партыйным арганізацыям неабходна разгарнуць актыўную работу па прапагандзе вынікаў Нарады і прынятых ёю дакументаў, шырока выкарыстоўваючы для гэтага друк, радыё, тэлебачанне, лекцыі і іншыя формы.

6. Пленум ЦК пацвярджае нязменнасць лініі КПСС на выхаванне нашага народа ў духу савецкага патрыятызму, у духу дружбы, братства і інтэрнацыянальнай салідарнасці з народамі сацыялістычных краін, з усімі народамі, якія змагаюцца за сваё сацыяльнае і нацыянальнае вызваленне, за дэмакратыю, мір і сацыялізм. Пачуццё гордасці за сваю партыю і краіну, гатоўнасць аддаць усе сілы для іх працвітання, глыбокае разуменне інтэрнацыянальнага значэння будаўніцтва камунізма ў СССР—гэтыя рысы свядомага савецкага грамадзяніна ў сучасных умовах з'яўляюцца асабліва важнымі.

7. Адным з важных вывадаў, які робіцца з вынікаў Нарады, з'яўляецца ўсямернае развіццё навуковай работы па паглыбленым тэарэтычным абагульненні праблем сучаснасці, агульных заканамернасцей і асаблівасцей сусветнага рэвалюцыйнага руху, распрацоўцы важнейшых тэарэтычных праблем будаўніцтва сацыялізма і камунізма, барацьбы сусветнага камуністычнага і рабочага руху супраць імперыялізму. З гэтай мэтай важна шырэй практыкаваць правядзенне міжнародных тэарэтычных канферэнцый і семінараў.

8. Вынікі міжнароднай Нарады камуністычных і рабочых партый абмеркаваць на сходах актыву рэспубліканскіх, краявых, абласных, акруговых, гарадскіх, раённых партыйных арганізацый і на сходах пярвічных партыйных арганізацый. Арганізаваць глыбокае вывучэнне камуністамі матэрыялаў Нарады.

■

Улічваючы велізарнае значэнне поспехаў Савецкага Саюза ў будаўніцтве новага грамадства, ЦК КПСС заклікае ўсе партыйныя арганізацыі, усіх камуністаў, увесь савецкі народ яшчэ больш самаахвярна змагацца за ажыццяўленне вялікіх планаў камуністычнага будаўніцтва, за дастойную сустрэчу 100-годдзя з дня нараджэння заснавальніка нашай партыі і Савецкай дзяржавы У. І. Леніна.

ЛІПЕНЬ ТЭАТРАЛЬНАГА МІНСКА

ПАЧЫНАЮЦЦА ГАСТРОЛІ ТЭАТРАЎ СМАЛЕНСКА І КІЕВА

Лета ўжо даўно прыйшло на рэкламныя тумбы — зніклі афішы мінскіх тэатраў (сёння яны выступаюць далёка ад «родных сцен»), усё радзей прамільгне афіша заезджай эстраднай «зоркі» (летам яны чамусьці імкнуцца «ззяць» у Ялце ці Сочы). Да мінчан пракладаюць маршруты новыя тэатральныя калектывы. Што ж, гастрольнае лета ў сталіцы Беларусі ўдалося! Удалося хоць бы таму, што мінчане пазнаёміліся з Ленінградскім дзяржаўным акадэмічным тэатрам камедыі. З поспехам завяршаюцца і гастролі Нікалаеўскага абласнога драматычнага тэатра імя В. Чкалава. Хто ж зменіць гэтыя калектывы на тэатральных падмостках нашай сталіцы?

Першымі ў Мінск прыедуць смаляне. Што пакажа беларускім гледачам Смаленскі драматычны? На гэта пытанне адказвае намеснік дырэктара Смаленскага дзяржаўнага драматычнага тэатра Барыс Антонавіч Чукаленкаў:

— Гастролі пачынаем 2 ліпеня ў памяшканні Дзяржаўнага рускага драматычнага тэатра БССР драмай лаўрэата Ленінскай прэміі Леаніда Ляонава «Залатая карэта». Гэта адна з лепшых работ тэатра. Ёсць на афішы і п'еса смаленскага драматурга — гераічная прытча Тамары Ян «Закаханыя». Спектакль аб маладых і для маладых. Прывезлі спектакль «Грасмайстарскі бал», які мінскія аматары тэатра, мабыць, з цікавасцю параўнаюць з пастаноўкай Беларускага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы. Заўсёды вельмі добра і цёпла прымаюць гледачы п'есу лаўрэата Ленінскай прэміі В. Яжова «Салаўіная ноч». Спадзяёмся, што так будзе і ў Мінску. Замежная драматургія прадстаўлена ў нас спектаклем балгарына Р. Стаянава «Майстры». Дарэчы, выбар гэтай п'есы зусім невыпадковы. У нашага тэатра — цесная творчая дружба з Ямбальскім народным тэатрам у Балгарыі. Думаю, што добрае веданне жыцця і звычаяў нашых балгарскіх сяброў дапамаглі ў «Майстрах» дасягнуць творчай удачы.

Аматарам вясёлага жанру прапануем пагледзець п'есу І. Штока «Старая дзева» і вадэвіль Л. Ленча «Ты — гэта я». Юным гледачам мы адрасуем камедыю А. Хмеліка «Жыўбыў цімуравец Лапцеў».

Смаленскі дзяржаўны драматычны тэатр — адзін са старэйшых у нашай краіне. Яму амаль 150 гадоў. Тут працавалі такія выдатныя майстры рускага прафесіянальнага тэатра, як народныя артысты РСФСР В. Нельскі, Л. Самборская і М. Пакроўскі, заслужаныя артысты рэспублікі З. Славянава, М. Ларынскі, К. Нязванаў, заслужаны дзеяч мастацтваў РСФСР Ф. Волгін і многія іншыя. Сёння на смаленскай сцэне паспяхова выступаюць заслужаныя артысты рэспублікі Н. Шошанкава, В. Кабанаў, Т. Калачэўская, А. Юкляеўскі, наша творчая моладзь.

У Мінску мы не ўпершыню. Бывалі тут ужо чатыры разы. Першы раз у 1932 годзе, калі паказалі мінчанам больш дваццаці спектакляў. А ў 1940 годзе Смаленскі драматычны стаў адным з першых тэатральных калектываў, якія выступалі ў новай зале акруговага Дома афіцэраў. Апошнія гастролі ў сталіцы БССР былі пасля вайны, дзесяць гадоў назад. Тады мінчанам вельмі спадабалася п'еса «Напярэдадні бяссмерця», аб нашым вялікім земляку М. І. Глінку. І вось цяпер мы запрашаем вас на нашы новыя спектаклі.

Ля тэатра оперы і балета грузяцца даўжэзныя тралеры з ленінградскімі нумарамі: Ленінградскі дзяржаўны акадэмічны тэатр камедыі ад'язджае з Мінска. А склады дэкарацый за сцэнай зноў запаўняюцца — прывезлі багаж Кіеўскага дзяржаўнага тэатра аперэты. Яго дырэктар, заслужаны дзеяч культуры УССР Барыс Георгіевіч Шарварка сказаў карэспандэнту «Літаратуры і мастацтва»:

— Вядома, цяжка будзе выступаць адразу пасля ленінградцаў. Але гэтага мы не баімся. Выступаць пачынаем у святы, калі людзі асабліва хочуць павесяліцца, пасмяяцца. Так што аперэта — самы прываблівы «тавар» у гэтыя дні... А калі гаварыць сур'ёзна, канечне, хвалюемся, бо ў такія дні трэба працаваць з асаблівым натхненнем.

У параўнанні з Смаленскім тэатрам — наш тэатр малады. Яму ўсяго... 35 гадоў. Большасць жа нашых артыстаў сапраўды маладыя. Яны і выступаюць, і вучацца. Так, так, вучацца! Бо заўсёды ёсць чаму павучыцца ў старэйшых калег: народнай артысткі УССР В. Навінскай, заслужаных артыстаў рэспублікі І. Жураўскай, Л. Запарожцавай, А. Мамыкіна, М. Блашчука, Д. Шаўцова... Ну, а набываючы вопыт, яны ўносяць у нашы спектаклі свой малады задор. Вы убачыце аперэту А. Сандлера «Чацвёра з вуліцы Жанны», малавядомы ў нас твор І. Кальмана «Герцагіня з Чыкага», музычныя камедыі ўкраінскіх кампазітараў А. Філіпенкі «Голы прэзідэнт» і Л. Каладуба «Горад закаханых». Пакажам і традыцыйную аперэтачную класіку...

Мінчане ахвотна адказваюць на запрашэнне гасцей — ля кас тэатраў заўсёды людна: раяцца, спрачаюцца, успамінаюць знаёмыя імёны. Бо выбар — вялікі. Ліпень у сталіцы — час драмы і аперэты...

Б. ГЕРСТАН.

БЕЛАРУСЬ АРХІТЭКТУРНАЯ

ДОМ НАД ВОЗЕРАМ

Узрост Камсамольскага возера ў Мінску невялікі. Як гэта нярэдка бывае з новымі вадаёмамі, горад аказаўся павернутым да яго спіною. Выпраўляць памылку даводзіцца архітэктарам. Забудоўваючы раён Паркавай магістралі і Старавіленскай вуліцы, яны імкнуцца выкарыстаць выгоды гэтага маляўнічага кутка сталіцы.

Арыентаваць на возера і парк як мага больш пакояў — такую задачу ставілі перад сабою архітэктары майстэрні № 4 «Мінскпраекта», распрацоўваючы праект 830-кватэрнага жылога дома на Старавіленскай вуліцы (аўтар — С. Канавалаў, кіраўнік майстэрні — У. Афанасьеў). Гэты самы доўгі ў Мінску дом працягнецца на 670 метраў, у ім будуць жыць каля трох тысяч чалавек.

У плане будынак мае два зломы. Гэта скароціць зрокавыя лініі, дазволіць пазбегнуць манатоннасці, створыць дадатковую ігру святла і ценю. Рытм лоджыяў «узломіць» плоскасць фасаду.

Дом на калонах. Двор, такім чынам, будзе мець выхад на возера і ў парк, звязвацца з навакольнай прасторай. Лоджыі і балконы (яны ёсць у кожнай кватэры) зробяць сувязь з прыродай яшчэ больш адчувальнай.

Убудаваныя памяшканні на першым паверсе архітэктары адвялі пад магазіны і майстэрні бытавога абслугоўвання. Жыхары дома, роўнага па насельніцтву невялікаму раённаму цэнтру, атрымаюць таксама сваю пошту, ашчадную касу, аптэку, прыёмныя пункты хімчысткі і пральні.

Па новаму спланаваны ў доме кватэры. Санітарныя вузлы пакінуты каля кухняў, а ванныя перанесены да спальных пакояў. Гэта створыць дадатковыя зручнасці. Павялічана плошча кватэр. У двухпакаёвых яна дасягне 36 метраў, у трохпакаёвых — 56. На тры метры пашыраны кухні, павялічаны пярэднія.

Не забыліся архітэктары на маленькіх жыхароў дома. Для іх прадугледжаны спецыяльныя пакоі — дваровыя клубы, пляцоўкі для гульняў і спорту; тыя, што яшчэ не ходзяць, будуць мець на ніжніх паверхах стаянкі для «транспарту».

Пасля рэканструкцыі Старавіленскага тракту ў аўтамагістраль перад домам пракладуць два падземныя пераходы. Яны звяжуць дом з паркам. Будаўніцтва першай чаргі дома над возерам пачнецца сёлета.

ДА 25-ГОДДЗЯ ВЫЗВАЛЕННЯ БЕЛАРУСІ АД НЯМЕЦКА-ФАШЫСЦКІХ ЗАХОПНІКАЎ

РЭХА ВЯЛІКІХ ТРЫВОГ

ЦЯЖКІЯ дні страшнага адступлення — і непахісная стойкасць, высокая маральная сіла савецкіх людзей; боль ад страт, якія ўжо нельга вярнуць — і легендарныя подзвігі нашых воінаў; бяссонныя ночы, гора, слёзы — і героіка працоўных будняў; хвалюючыя зводкі з франтоў, дзесяткі, сотні вызваленых гарадоў і сёл, нарэшце — шчасце і трыумф вялікай перамогі! У кожным з нас вайна пакінула незабыўны адбітак, згладзіць які не можа час. Памяць зноў і зноў вяртае нас у гады ваенных выпрабаванняў. І таму з такім хваляваннем успрымаем мы мастацкія творы, якія ўвасабляюць веліч духу і мужнасць савецкага чалавека.

Беларускае мастацтва дае шмат прыкладаў яркага асэнсавання гістарычных падзей. Рысы грамадзянскасці ў поўнай меры характэрныя і для нашай прафесійнальнай музыкі, якая пастаянна адгукалася і адгукаецца на найбольш хвалюючыя і актуальныя падзеі сучаснасці. Дастаткова прыгадаць, напрыклад, першы ў рэспубліцы вопыт у музычна-сцэнічным жанры — оперу М. Чуркіна «Вызваленне працы» або сімфоніі Я. Цікоцкага, прысвечаныя жыццю і барацьбе беларускага народа. Тэма гераізму савецкіх людзей у гады Вялікай Айчыннай вайны раскрываецца ў такіх манументальных творах, як опера Я. Цікоцкага «Алеся» (1942—1943), Першая сімфонія А. Багатырова (1946), Паэма для сімфанічнага аркестра і жаночага хору «Вечна жывыя» Г. Вагнера (1959) і ў многіх іншых сімфанічных, вакальных і харавых творах. Падзеі ваеннага часу не маглі не знайсці адлюстравання і ў творах камернай інструментальнай музыкі, у прыватнасці — фартэпіяннай.

Адзін з самых першых беларускіх твораў для фартэпіяна, які робіць пробу ўвасабіць гэту гераічную тэму, — санаціна М. Аладава до мажор, напісаная ў 1942 годзе ў Саратаве. У драматычным напале развіцця двух першых беларускіх напеваў вырысоўваецца асноўная ідэя п'есы — супрацьпастаўленне вобразаў зла і мужнасці.

Спроба раскрыць тэму вялікага грамадскага гучання ў форме фартэпіяннай мініяцюры— не такі ўжо часты выпадак. Зрабіць гэта ў маленькім творы даволі складана. Аднак некаторыя беларускія кампазітары паспяхова спраўляюцца з гэтай цяжкасцю, аб'ядноўваючы мініяцюры ў завершаныя цыклы.

Назавём хоць бы «24 прэлюдыі для фартэпіяна» П. Падкавырава. Кампазітар пачаў працу над гэтым цыклам у час вайны ў Майкопе, а першае яго выкананне ў 1946 годзе піяністкай Е. Эфрон адбылося ўжо на вызваленай беларускай зямлі, у Мінску. Змест прэлюдый П. Падкавырава навеяны падзеямі ваенных гадоў. Змрочны і суровы каларыт пачатку цыкла, жалобныя, трывожныя, часам роспачныя настроі паступова выцясняюцца светлымі і радаснымі фарбамі. А ў гучанні апошніх прэлюдый нібы чуюцца святочныя званы перамогі! Гэты прыклад пераконвае нас яшчэ раз, як узбагачаецца змест музыкі, яе дынамічнае развіццё, калі твор (у прыватнасці, прэлюдыя) мае выразную задуму-пафас, падказаны цэласнай эмацыянальнай плынню пачуцця кампазітара. Тады не бывае фрагментарнасці. Таму шкада, што вельмі папулярныя ў нашых музыкантаў і слухачоў прэлюдыі П. Падкавырава часцей за ўсё выконваюцца паасобку, як самастойныя, не ўзаемазвязаныя творы...

Вельмі паказальна, што фартэпіянная музыка не застаецца ўбаку ад вялікіх актуальных тэм беларускай музыкі. А такія фартэпіянныя творы апошніх гадоў, як «Фрэскі» Л. Абеліёвіча або Саната-сімфонія Я. Цікоцкага, па сіле свайго мастацкага ўздзеяння паспяхова могуць вытрымаць параўнанне з многімі сімфанічнымі і試 опернымі творамі.

«Фрэскі» прысвечаны вайне. Той, хто слухаў першае канцэртнае выкананне «Фрэсак» тры гады назад і сёння мімавольна вяртаецца да гэтай яркай музычнай падзеі.

Першае добрае ўражанне не было выпадковым, яно пацвердзілася ўсім далейшым лёсам твора. «Фрэскі» заўсёды выклікаюць усхваляваны прыём слухачоў. Ужо ў 1967 годзе «Фрэскі» былі адзначаны ў час творчай справаздачы беларускіх кампазітараў у Маскве, якая праводзілася Саюзам кампазітараў у гонар 50-годдзя Кастрычніка. Хвалі Маскоўскага і Беларускага радыё часта даносяць да нас драматычна-напружанае гучанне «Фрэсак». У чым жа прычына такога ўздзеяння гэтай музыкі?

Мусіць, перш за ўсё ў тым, што «Фрэскі», нягледзячы на лаканізм выказвання, з выключнай мастацкай яркасцю і сілай увасабляюць ваенную тэму. Твор складаецца з дзевяці п'ес: «Крокі ў начы», «Уцякач», «Жалобны час», «Парыванне», «Цішыня», «Шэсце», «Рэквіем», «Скерца», «Здзяйсненне». Гэтыя назвы паказваюць на пэўную сюжэтную ўзаемасувязь, якая прадвызначыла адпаведныя асаблівасці формы і музычнай мовы цыкла, — п'есы пранізаны адзінымі інтанацыямі і рытмамі, якія апіраюцца на агульную гарманічную аснову.

«Фрэскі» — карціны для фартэпіяна, напісаныя лапідарнымі мазкамі. Мастак не ставіў перад сабой задачы падкрэсліць кожную дробную дэталь падзей. Тут усё скандэнсавана ў нешматслоўных музычных выказваннях. Мусіць, адсутнасці празмернай дэталізацыі, пэўнай недасказанай сімволіцы гучанняў твор абавязаны і сваёй назвай.

«Крокі ў начы»... Першая ж п'еса цыкла пагружае слухача ў злавесную атмасферу фашысцкай акупацыі. Кароткія інтанацыі ў ніжнім рэгістры, якія ўзнікаюць у цішыні, — спачатку перарывістыя, як няясны шолах. Але вось гучнасць узмацняецца — і ўзнікае глухі рух у басе, падобны на самаўпэўнены поступ нямецкага салдата, які каваным ботам топча нашу зямлю. І як усведамленне гэтай трагічнай рэальнасці ўспрымаецца новая тэма — напружаная і насцярожаная, з многімі пакутніцкімі інтанацыямі, якая нібы выяўляе вобраз непакоранага народа, што збірае сілы і волю да супраціўлення. Супрацьстаўленне ў адзіным гучанні палярных вобразаў, якія праходзяць праз увесь цыкл, — аснова і крыніца далейшага драматургічнага развіцця твора. Але гэта пакуль што схаваны драматызм, толькі прадчуванне жаху і трагедыйнасці. Дзве варожа-непрымірымыя тэмы суіснуюць у музыцы, гучаць адначасова ў нейкай страшнай раўнавазе.

П'еса «Уцякач» успрымаецца як лагічны працяг першай: разрадка гнятучай, злавесна-насцярожанай абстаноўкі была жыццёва неабходная. Схаваны драматызм, які накопліваўся ў «Кроках у начы», выліваецца ў адкрытую экспрэсію разгубленасці і роспачы: зноў крокі, але цяпер гэта — шумны тупат пагоні і ўцёкаў. Паспешліва-бязладны рух мелодыі ўвесь час перапыняецца выбухамі пранізлівых і рэзкіх акордаў. Паступова музыка выбіваецца з сіл, слабне, нікне, задыхаецца перарывістымі паўзамі, нібы ў агоніі, і нарэшце — бязлітасна абрываецца фатальным ударам. Непазбежнасць трагічнага выніку няроўнай барацьбы была прадвырашана ўжо ў першых тактах і падрыхтавана ўсёй п'есай.

У «Жалобным часе» гукі адзінокага першага правядзення тэмы — нібы гарачыя слёзы гора і нянавісці. Але вось усё новыя і новыя галасы ўключаюцца ў агульны ўрачыста-жалобны хор, гучанне разрастаецца, мацнее і дасягае гнеўна-пратэстуючай сілы.

Тэма пратэсту развіваецца далей у імклівым «Парыванні». Аднак пакуль што гэта — неарганізаваны выбух пачуццяў, якія немагчыма стрымаць. У скрогатнай, нібы скажонай ярасцю і болем гармоніі п'есы асабліва ярка праяўляецца роля дысанантнасці, як вельмі вострага сродку вобразнай характарыстыкі.

Гнеўныя пачуцці, якія разбушаваліся ў «Парыванні», не толькі не знаходзяць выйсця ў рэальным здзяйсненні, але наадварот, — нібы свядома прыгнятаюцца ў наступнай частцы — «Цішыні». Гэта — самая кароткая п'еса цыкла. Яе маляўнічыя гучанні выклікаюць ва ўяўленні вобраз, напоўнены водгукамі падзей, насычаны таямнічымі, дзіўнаватымі інтанацыямі. І слухач трапляе ў падманлівае, хісткае, мімалётнае зацішша адной з грозных ваенных начэй.

Скрушліва-засяроджаная музыка «Шэсця» толькі час ад часу перарываецца гнеўнымі горкімі воклічамі. Тут ужо недарэчны выбухі страсцей, усё падпарадкавана суровай логіцы мернага, арганізаванага руху. «Шэсце» — працэсія людзей з сагнутымі спінамі, рукамі, скрыўленымі працай і пакутамі, але іх суровыя твары поўныя непахіснай рашучасці і волі да супраціўлення і барацьбы. Гучанне п'есы ў асноўным прыглушана, фарбы няяркія — нібы сілы і пачуцці зберагаюцца для наступнага надмагільнага слова — «Рэквіема». Затое ў яго пачатку акумуляваныя ў папярэдняй п'есе страснасць і пратэст прарываюцца з шалёнай апантанасцю! Аднак і тут увесь час адчуваецца жалезная воля, магутны інтэлект, якія нават у гэты трагічны момант не дазваляюць пачуццям стаць занадта безразважнымі.

За «Рэквіемам» без перапынку ідзе «Скерца», якое гэтак сама, як і «Цішыня», звязана з неабходнасцю разрадкі драматычнай напружанасці. Віхор лёгкіх і імклівых гучанняў «Скерца» — як летуценні на яве або забыццё, у якім пачынаюць блытацца ўяўленні, думкі, пачуцці: скруха, радасць і слёзы, мяккі гумар, жыццё і прывіды смерці, рэальная рэчаіснасць і незабыўныя, дарагія ўражанні мірнага часу. Пачатак «Скерца» пабудаваны на тых самых інтанацыях «Крокаў у начы», толькі перанесеных у верхні рэгістр. Перарывістая мелодыя некаторы час настойліва даследуецца, яе асобныя звенні паўтараюцца ў замкнутым руху: робіцца спроба вобразна пераасэнсаваць злавесны матыў, нават у ім адшукаць нейкі хоць бы мізэрны повад для прасвятлення. І дзівосная метамарфоза нарэшце сапраўды настае — з крупіц ранейшага інтанацыйнага матэрыялу нараджаецца новая тэма, ажыўленая, нават з некаторым адценнем дабрадушнага гумару, якая і становіцца асновай паліфанічнага «Скерца». Аднак у канцы п'есы, калі пралятае гэта кароткае імгненне бяздумнага забыцця, новая тэма зноў замыкаецца ў першапачатковых інтанацыях — адбываецца як бы вяртанне да рэальнай рэчаіснасці.

«Здзяйсненне», якое вянчае ўвесь цыкл, гучыць магутна і сцвярджальна. Нават у самой назве адчуваецца пэўная сімвалічная ўмоўнасць. Але гэтая ўмоўнасць лёгка паддаецца расшыфроўцы — у музыцы ўвасоблена здзяйсненне таго, што рыхтавалася ўсім развіццём цыкла — урачыстае адчуванне перамогі. Таму якраз эпілог і ўвабраў у сябе ўсе інтанацыі, гармоніі, рытмы ўсіх папярэдніх эпізодаў: у патэтычных воклічах зліліся трагедыйная скруха па стратах і ахвярах і пераможная ўрачыстасць, трыумф справядлівай адплаты.

У дні ўрачыстага 25-годдзя вызвалення рэспублікі наш народ ускладвае да падножжа сваёй вялікай перамогі цяжкую і дарагую даніну ваенных успамінаў. І таму выкліканыя незабыўнымі падзеямі думкі і перажыванні, абагульненыя ў музычных вобразах, нібы вяртаюцца да нас цяпер з яшчэ большай сілай, абуджаючы пачуцці пратэсту супраць варварства і бесчалавечнасці вайны, выклікаючы імкненне ўсімі сіламі змагацца за тое, каб страшная катастрофа ніколі больш не паўтаралася.

Барыс ГАРТ.

ПРЫМАЙЦЕ ЎДЗЕЛ У КОНКУРСЕ ФОТААМАТАРАЎ...

Дом мастацкай самадзейнасці Беларускага рэспубліканскага савета прафсаюзаў і Цэнтральны Камітэт ЛКСМ Беларусі праводзяць рэспубліканскі конкурс фотааматараў, прысвечаны 100-годдзю з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна.

Мэта конкурсу, які праводзіцца да 1 красавіка 1970 года, — развіццё і прапаганда самадзейнай творчасці фотааматараў, пашырэнне сеткі фотагуртноў на прадпрыемствах, у клубах, дамах і палацах культуры, навучальных установах.

Здымкі, якія будуць прадстаўляцца на конкурс, павінны адлюстраваць характэрныя рысы нашай сучаснасці, расказаць, як у Савецкай Беларусі, братніх рэспубліках Савецкага Саюза ажыццяўляюцца вялікія ленінскія задумы; тэмамі фотаздымкаў могуць быць праца і вучоба, творчасць і спорт, адпачынак савецкіх людзей, дасягненні працоўных братніх сацыялістычных краін, у якіх пабывалі аўтары здымкаў, і г. д.

Вынікам конкурсу з'явіцца рэспубліканская выстаўка работ фотааматараў. Ёй будуць папярэднічаць абласныя выстаўкі лепшых работ фотааматараў. Абласныя выстаўкі адбудуцца да 1 студзеня 1970 года. А к 15 студзеня 1970 года лепшыя работы з гэтых выставак павінны быць ужо ў рэспубліканскім аргкамітэце-журы конкурсу.

Рэспубліканская выстаўка работ фотааматараў, прысвечаная 100-годдзю з дня нараджэння У. І. Леніна, адбудзецца ў Мінску ў сакавіку 1970 года.

Для ўдзелу ў конкурсе, абласных і рэспубліканскіх выстаўках запрашаюцца ўсе фотааматары рэспублікі. Кожны ўдзельнік на конкурсе можа быць прадстаўлен неабмежаванай колькасцю чорна-белых або каляровых здымкаў памерам не менш 24×30 сантыметраў. Пасля закрыцця рэспубліканскай выстаўкі работы будуць вернуты аўтарам.

За лепшыя фотаздымкі, прадстаўленыя на рэспубліканскую выстаўку, установлены прызы Беларускага рэспубліканскага савета прафсаюзаў (за работу на тэму «Прафсаюзы — школа камунізма»), ЦК ЛКСМБ (за работу на тэму «Ленінскі камсамол»), тры першыя прэміі, чатыры другія, шэсць трэціх (з іх тры — за работы на тэму «Ленінскі камсамол»), дзевяць заахвочвальных.

Для арганізацыі і правядзення рэспубліканскага конкурсу фотааматараў зацверджаны аргкамітэт-журы, у які ўвайшлі прадстаўнікі Рэспубліканскага савета прафсаюзаў, ЦК ЛКСМБ, Рэспубліканскага Дома мастацкай самадзейнасці, фотасекцыі Саюза журналістаў БССР, вядомыя фотажурналісты і журналісты. Днямі на спецыяльным пасяджэнні зацверджаны план работы аргкамітэта-журы па правядзенні конкурсу.

У ДАРУНАК — СУВЕНІР

Сёння мінскія модніцы любяць насіць лазовыя сумачкі. З той самай лазы, з якой на вёсцы плятуць кашы. А робяць гэтыя сумачкі майстры Гродзенскай фабрыкі мастацкіх вырабаў. Умельцам Магілёўскай фабрыкі больш падабаюцца сумкі саламяныя. Яны спярша плятуць касніцы, а з іх — сумкі.

Вера Ільінічна Гаўрылюк — брыгадзір умельцаў-надомнікаў з Брэсцкай фабрыкі сувеніраў пляце сумкі інакш. Спачатку з саломкі яна тчэ палатно, а з яго ўжо шые сумкі розных фасонаў. Два ўзоры Веры Ільінічны нядаўна зацверджаны на мастацкім савеце Міністэрства мясцовай прамысловасці БССР.

Хараство гэтых сумак — у прыродзе матэрыялу. Палатно з саломкі ззяе і пераліваецца на сонцы. А каб яшчэ больш аздобіць саломку, майстрыхі вышываюць на сумках чырвонымі і чорнымі ніткамі арнаментальны ўзор або кветку. На залацістым фоне вышыўка глядзіцца на дзіва прыгожа. Праз месяц-другі новыя мадэлі паступяць у продаж.

Майстры фабрыкі прапанавалі арыгінальныя жаночыя паясы з навалачкаў альхі і ясеню. І гэтыя вырабы ўхвалены мастацкім саветам.

Мастачка А. Максімава і ўмелец Т. Ляўчэня працуюць на Маладзечанскай фабрыцы мастацкіх вырабаў. Яны паказалі мастацкаму савету свае новыя арыгінальныя сувеніры з кудзелі. Вось «Гусляр», «Хадакі», «Сваты». Гэтыя мадэлі таксама былі зацверджаны.

Ухвалены і надзвычай прыгожыя навалачкі Чачэрскай фабрыкі. На неадбеленым палатне вышыўка «крыжыкам». З абодвух бакоў яна акаймавана нешырокай, вязанай кручком, прошвай. Прыгожа!

Аршанскія ўмельцы па-майстэрску робяць драўляныя лыжкі і так званую «чорна-сінюю» дэкаратыўную кераміку: свісцёлкі, дудкі, попельніцы, вазачкі. А барысаўскім умельцам добра ўдаюцца прыгожыя пляжныя ўборы — капелюшы і сумкі з цэлафану.

Попыт на сувеніры-дарункі ўвесь час расце. Міністэрства мясцовай прамысловасці БССР прымае захады, каб павялічыць іх выпуск. Заканчваецца будаўніцтва Рэчыцкай ткацкай фабрыкі. Барысаўская фабрыка піяніна неўзабаве асвоіць выпуск цымбалаў больш дасканалай канструкцыі з дыяпазонам у дзве актавы. Яшчэ сёлета ў магазінах з'явяцца дзесяткі навінак — плён працы народных умельцаў рэспублікі.

Я. КАЛЯДА.

МАЛЯЎНІЧАСЦЬ, ПАЭЗІЯ, ГУСТ

НАРОДНАМУ МАСТАКУ БССР С. НІКАЛАЕВУ — 80 ГАДОЎ

ЯК БЯЖЫЦЬ час! Яшчэ, здаецца, зусім нядаўна, некалькі гадоў назад, па сцэне нашага опернага тэатра хадзіў высокі, светлавалосы, яснавокі чалавек і заклапочана прыглядваўся да таго, як рабочыя ўстанаўліваюць дэкарацыі, манціруюць каржакаваты лес альбо стромкія калоны старажытнага замка. Яго праніклівыя вочы мастака ўсё бачаць, усё заўважаюць. Вось ён мяккім, заўсёды спакойным і роўным голасам робіць заўвагі машыністу сцэны, а той ужо аддае каманду манціроўшчыкам дэкарацый. Выдатная асаблівасць былога галоўнага мастака Беларускага тэатра оперы і балета С. Нікалаева — выключнае пачуццё такту, павага да кожнага работніка сцэны, прыязнасць і сардэчнасць у адносінах з усімі. І яму падпарадкоўваюцца, паслухмяна выконваюць усе яго ўказанні, а галоўнае — яго паважаюць і любяць...

І вось сёння Сяргей Піліпавіч ужо, як кажуць, на заслужаным адпачынку. Хаця які можа быць адпачынак у мастака?! Хіба можна прымусіць чалавека, які ўсё жыццё сябраваў з прыродай, любіў тэатр, зведаў творчы неспакой, — хіба можна такога чалавека прымусіць сядзець дома, забыць фарбы, іх няўрымслівую, паэтычную душу, пластыку ліній, хвалюючыя вобразы жыцця. Сяргей Піліпавіч, нягледзячы на свае восемдзесят гадоў, з якіх большасць — у мастацтве, творыць і зараз. Ён не ведае спакою, малюе, выхоўвае моладзь, перадае ёй свой вялікі вопыт, выконвае самы высокі абавязак чалавека, грамадзяніна і творцы.

Сяргею Піліпавічу Нікалаеву ёсць што пакінуць людзям, ёсць што перадаць, чаму навучыць моладзь, у яго вялікая мастацкая эрудыцыя. Вучань сусветна вядомага акадэміка мастацтва Канстанціна Каровіна, ён чула ўспрыняў не толькі яго высокую мастацкую культуру і веды, але і глыбокую, бескампрамісную рэалістычную школу сцэнічнага жывапісу. Глыбокае адчуванне стылю пастаноўкі, яе філасофскага зместу, майстэрскае валоданне жывапісам, малюнкам, светлаценем, умельства знайсці нацыянальны каларыт і форму і апаэтызаваць яе ў оперным ці балетным спектаклі — такімі мне ўяўляюцца творчыя ўласцівасці С. Нікалаева.

Мне пашчасціла блізка пазнаёміцца з ім у часе пастаноўкі на сцэне нашага опернага тэатра адной з першых беларускіх опер «У пушчах Палесся» А. Багатырова ў 1939 годзе. Маючы вопыт работы на сцэне маскоўскага Вялікага тэатра оперы і балета, Сяргей Піліпавіч Нікалаеў быў запрошаны ў Беларусь галоўным мастаком нашага тэатра оперы і балета. Ён горача, з усёй адданасцю, на якую здольна яго шчырая, бескарыслівая душа, узяўся дапамагаць маладому тады калектыву.

Вядома, я, як аўтар лібрэта оперы «У пушчах Палесся», пастараўся чым мог памагчы Сяргею Піліпавічу ў знаёмстве з беларускай музычнай культурай, з работай беларускіх мастакоў над першымі музычнымі спектаклямі («На Купалле», «Машэка», «Вір» і інш.). Мы перагарнулі безліч эскізаў, альбомаў, выставачных каталогаў. Але ўсё гэта было не тое, мастаку патрэбна была жывая натура — і ён паехаў па Беларусі знаёміцца з ёю. Праўду выдумаць нельга — яе трэба адчуць. Нікалаеў шукае сваё, непаўторнае. Работа тэатральнага мастака вельмі складаная ў сваім працэсе. Ён не толькі жывапісец, але і канструктар сцэны, яе архітэктар, інжынер. Без дакладных разлікаў і чарцяжоў задуму галоўнага афарміцеля не змогуць выканаць мастакі-выканаўцы і манціроўшчыкі.

Што ўразіла гледачоў у мастацкім афармленні оперы «У пушчах Палесся», зробленым С. Нікалаевым? Па-мойму, не толькі высокая сцэнічная культура, але і дакладнае пачуццё беларускай прыроды, побыту палешукоў, характару іх адзення, тыпажы. Сяргей Піліпавіч з уласцівым сапраўднаму і глыбокаму мастаку адчуваннем праўды здолеў перадаць у сваіх буйных сцэнічных вобразах праўду жыцця. Яго карціны беларускага Палесся поўныя велічы і хараства, яркіх фарбаў і паэтычнасці.

Яркая дэкарацыйнасць оперы, маштабнасць яе форм — не самамэта, не пышнае ўбранства, а неабходны элемент спектакля. У оперы і балеце сцэнічная дзея ўзнёслая, паэтычная, больш яркая і маляўнічая, чым у драме. П. Чайкоўскі пісаў аб стылі опернага спектакля: «Оперны стыль павінен вызначацца шырынёй, прастатой і пэўнай дэкарацыйнасцю».

Работы Нікалаева заўсёды адпавядалі гэтаму патрабаванню. Дэкарацыі да спектакля «У пушчах Палесся» сталі найбольш буйным творам тэатральна-дэкарацыйнага мастацтва беларускага опернага тэатра. Гэта было адзначана ў маскоўскім друку падчас першай Дэкады беларускага мастацтва ў Маскве.

С. Нікалаеў аформіў шмат оперных і балетных спектакляў («Пікавая дама» П. Чайкоўскага, «Казкі Гофмана» Ж. Афенбаха, «Чыо-Чыо-сан» Д. Пучыні), і ўсе яны ў той ці іншай меры адзначаны яго буйным талентам, высокім густам. Але асабліва шырока яго творчая дзейнасць разгарнулася пасля вайны.

Сяргей Піліпавіч — дабразычлівы, на дзіва мяккі, інтэлігентны і заўсёды прыветны — заўсёды быў у атачэнні сяброў. С. Нікалаеву абавязаны сваім вопытам і майстэрствам такія вядомыя цяпер тэатральныя мастакі, як П. Масленікаў, М. Блішч, У. Кульваноўскі, І. Пешкур, М. Чэпік. Іх творчасць расла пад непасрэдным наглядам С. Нікалаева. Праўда, і таленавіты калектыў маладых мастакоў опернага тэатра таксама дапамагаў свайму мэтру. Агульнымі сіламі С. Нікалаева, М. Блішча, У. Кульваноўскага, І. Пешкура было створана мастацкае афармленне оперы Я. Цікоцкага «Дзяўчына з Палесся».

Прыгадваючы цяпер працоўныя будні Сяргея Піліпавіча, я пераконваюся ў тым, што творчы працэс — гэта не толькі натхненне, але і праца, праца і яшчэ раз праца. Да кожнага, нават радавога спектакля Сяргей Піліпавіч рабіў безліч замалёвак, накідаў алоўкам, я ўжо не кажу пра эскізы ў фарбах... Здзіўляючая працавітасць — адна з выдатных якасцей Нікалаева. Робячы багаты ўклад у развіццё мастацкага афармлення беларускіх опер («У пушчах Палесся» А. Багатырова, «Дзяўчына з Палесся» Я. Цікоцкага, «Кастусь Каліноўскі» Д. Лукаса, «Надзея Дурава» А. Багатырова, балета «Князь-возера» В. Залатарова, за афармленне якога С. Нікалаеў быў адзначаны Дзяржаўнай прэміяй), аддаючы ім увесь запал сваёй творчай душы, улюбёнасці і майстэрства, Сяргей Піліпавіч з вялікім натхненнем працаваў над любімай ім рускай класікай, такімі яе шэдэўрамі, як «Князь Ігар» А. Барадзіна, «Іван Сусанін» М. Глінкі, «Садко», «Царская нявеста» М. Рымскага-Корсакава, «Дуброўскі» Э. Напраўніка, «Барыс Гадуноў» М. Мусаргскага, «Чарадзейка» і «Мазепа» П. Чайкоўскага і многімі іншымі. Сярод твораў еўрапейскай класікі — «Кармэн» Ж. Бізэ, «Аіда», «Травіята» і «Рыгалета» Д. Вердзі, «Фаўст» Ш. Гуно.

Усе гэтыя спектаклі былі аформлены таленавіта, з сапраўдным мастацкім густам і майстэрствам. Дэкарацыі С. Нікалаева ніколі не засланялі акцёра і давалі добрыя магчымасці рэжысёру для планіроўкі спектакля і мізансцэн.

Тэатральная дзейнасць С. Нікалаева — прыклад глыбокага разумення оперы, яе музычнай драматургіі, дакладнага ведання стылю і характару эпохі, у якой адбываецца дзея.

С. Нікалаеў — сапраўдны мастак тэатра і менавіта опернага тэатра, яго паэт і натхнёны працаўнік. Хочацца пажадаць яму новых творчых удач, шчасця і радасці!

Яўген РАМАНОВІЧ.

СЛАЎНАМУ ЮБІЛЕЮ ПРЫСВЯЧАЕЦЦА

Учора ў гарадах і сёлах нашай рэспублікі пачаўся фестываль мастацкіх і хранікальна-дакументальных фільмаў, прысвечаных слаўнаму 25-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

У сталічным кінатэатры «Навіны дня» тысячы мінчан і іх гасцей прагледзелі стужкі «Генерал Даватар», «Салдаты крэпасці», «Пётр Купрыянаў», «Генерал Пушча», «Вызваленне Савецкай Беларусі», «Штрыхі да партрэта».

З мастацкіх фільмаў у час фестывалю дэманструюцца «Іван Макаравіч», «Чырвонае лісце», «Дзеці партызана», «Гадзіннік спыніўся апоўначы», «Праз могілкі», «Трэцяя ракета», «Канстанцін Заслонаў» і іншыя кінастужкі вытворчасці студыі «Беларусьфільм».

Перад пачаткам дэманстрацыі фільмаў выступаюць ветэраны вайны, якія ўдзельнічалі ў баях за вызваленне роднай беларускай зямлі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

ПАМЯТНЫ МЕДАЛЬ

У фондах Мінскага абласнога краязнаўчага музея захоўваецца арыгінальны медаль партызанскай брыгады імя Ракасоўскага, якім узнагароджваліся партызаны ў сувязі з другой гадавінай яе арганізацыі. Брыгада дзейнічала на Віцебшчыне, а ў канцы вайны — на Вілейшчыне. Камандзірам яе быў Аляксандр Васільевіч Раманаў, які зараз працуе старшынёй выканкома Радашковіцкага пасялковага Савета дэпутатаў працоўных. Цікава, што другая гадавіна брыгады супала з днём вызвалення Маладзечна ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Так што гэтай памятнай узнагародзе ўжо 25 гадоў.

Медаль здаў у музей былы партызан брыгады імя Ракасоўскага, зараз настаўнік Палачанскай школы Маладзечанскага раёна таварыш Супрун.

Генадзь ЛЕКСА.
Фота аўтара.

СТРЭЛКІ НА ІНСТЫТУЦКАЙ КАРЦЕ

АРХІТЭКТУРА

КОЖНЫ ДЗЕНЬ а палове дзевятай архітэктары майстэрні «Белгіпрахарчпрам» схіляюцца над чарцяжамі — на снежна-белыя аркушы ватмана кладуцца лініі, якія з цягам часу ператворацца ў бетон, цэглу, мармур, метал. Ператворацца ў прадпрыемствы харчовай прамысловасці — інстытут прымае заказы на іх праектаванне з усіх канцоў Савецкага Саюза.

Постаці людзей над кульманамі нечым падобныя на вагаўшчыкоў. Але асацыяцыю гэтую выклікае, мабыць, тое, што тут, за кульманам, архітэктар узважвае правільнасць сваіх разлікаў. А разлікі — адказныя. Іх практычна «правераць» будаўнікі.

У фае інстытута неўзабаве з'явіцца спецыяльная карта, на якой з цэнтральнага кружочка — Мінска — ва ўсе бакі працягнуцца стрэлкі-сувязі, якія пакажуць, дзе ў краіне пабудаваны прадпрыемствы, спраектаваныя нашымі архітэктарамі.

Ну, а цяпер мы — у самай сярэдзіне цэнтральнага кружочка гэтай карты, у архітэктурна-будаўнічым аддзеле № 1. Тут працуюць маладыя архітэктары Сяргей Карчан, Ігар Байцоў, Валерый Малышкін, Іна Бярозкіна, Нэля Вул, Аліна Камарова і іншыя. У іх кампетэнцыю ўваходзіць стварэнне прыгожага, вытрыманага ў пэўным стылі асяроддзя на вытворчасці.

Маладыя архітэктары працуюць сапраўды творча і на ўзроўні сучасных патрабаванняў.

— Завод пачынаецца з прахадной, — расказвае пра сэнс сваёй работы А. Корчак. — Трэба, каб рабочы з першых крокаў па тэрыторыі прадпрыемства апынуўся ў атмасферы прыгажосці, высокага мастацкага густу. Зразумела, тут першае слова — архітэктару. І, дарэчы, не ўсе яшчэ, на жаль, разумеюць, што прыгажосць на прадпрыемстве — не самамэта. Вазьміце самы звычайны «бытавога плану» прыклад. Вось быў Брэсцкі піўзавод у непрыстасаваным, непрыгожым памяшканні — і давала сябе знаць цякучка кадраў. А пасля таго, як завод пераехаў у новае памяшканне, якое мы спраектавалі, людзі не хочуць звальняцца. Вось што такое вытворчае асяроддзе!..

Ад кожнага ў інстытуце «Белгіпрахарчпрам» пачуеш, што ў праектаванні прамысловага прадпрыемства няма дробязей. Тут дэталёва распрацоўваецца ўсё — ад ручкі дзвярэй да гардэробнай шафы. У інтэр'еры прамысловых памяшканняў уводзяцца элементы роспісу. Архітэктары прадумваюць колер сцен, планіроўку тэрыторыі і ўсё чыста, ад чаго залежыць і арганізацыя працы, і агульны выгляд памяшкання, і знешні выгляд будынка, і тэрыторыя вакол яго.

Як ні дзіўна, але супрацоўнікам інстытута нярэдка яшчэ даводзіцца пераадольваць, мякка кажучы, традыцыйнасць мыслення некаторых кіраўнікоў прадпрыемстваў.

— Гэта ж парадокс, — кажа М. Байцоў, — калі сам заказчык патрабуе «паменш архітэктуры».

Пагадзіцеся, як крыўдна сёння пачуць: «Не разводзьце толькі архітэктуру!». Або: «Зрабіце нам каробку, а там ужо абжывёмся пакрысе, абставімся»... Такі падыход быў у пэўнай меры апраўданы ў першыя пасляваенныя гады, калі жыццё дыктавала — як мага хутчэй адбудаваць зруйнаваныя прадпрыемствы. Але ж сёння заставацца на такіх пазіцыях па меншай меры неразумна!..

Здавалася б, арганічную сувязь паміж прыгажосцю рабочага асяроддзя і эфектыўнасцю вытворчасці сёння, можа, і не трэба даказваць. Але як ні дзіўна, неразуменне архітэктурных задач пры праектаванні прадпрыемстваў сустракаецца і сярод супрацоўнікаў інстытута. Справа ў тым, што наша лабараторыя не існуе сама па сабе. Архітэктар павінен працаваць у згодзе і з канструктарам, і з тэхнолагам, і з будаўніком. Узаемаразуменне тут проста неабходнае. І звычайна яно ёсць, дае карысныя вынікі. Але, бывае, інжынеры і архітэктары раптам пачынаюць гаварыць на розных мовах. Вось калі архітэктар вымушаны па шмат разоў даказваць, пераконваць, каб выкраіць «лішнія» метры і рублі для «архітэктуры».

Прыклад? Калі ласка! Ён досыць характэрны. Праектуецца новы будынак Лідскага камбіната харчовых канцэнтратаў. Размешчаны ён каля прыгожай сажалкі, па беразе якой — купы дрэў. Зразумела, што архітэктары пастараліся арганічна ўпісаць будынак у мясцовасць, не парушаючы прыгажосці ландшафту. Яны надалі будынку лёгкасць і празрыстасць. Так, так, празрыстасць!.. Сцяну, якая выходзіць да прысадаў, запраектавалі са шкла. А для канструктара зручней, каб гэтая сцяна была глухая. Ясна, што такая «эканомія» і «зручнасць» адпомсцяць за сябе. Сапсуецца перш за ўсё выгляд будынка. А завод у маленькім горадзе сёння — не толькі прамысловае прадпрыемства...

У беласнежных халатах схіліліся над кульманамі архітэктары. Думаюць, узважваюць, падлічваюць, мараць... А на сценах — ужо гатовыя праекты. Заводы ў Полацку, Брэсце, Таліне, Андзіжане, Слуцку... Пра кожны з гэтых будынкаў у інстытуце могуць расказваць доўга і з захапленнем, бо ўклалі ў іх не толькі прафесійнае ўмельства, але і душу...

Я. ГОЛЬБА.

На карце, якая хутка з'явіцца ў вестыбюлі інстытута «Белгіпрахарчпрам», будзе яшчэ адзін кружок.
На здымку — работнікі архітэктурна-будаўнічага аддзела-1 (злева направа) А. Камарова, Г. Цалігорава, І. Бярозкіна, І. Байцоў, Н. Вул.
Фота Я. СОРКІНА.

НАДРУКАВАНА Ў «ПОЛЫМІ»

МАГЧЫМАСЦІ ЖАНРУ

Нарыс Янкі Сіпакова, апублікаваны ў шостым нумары часопіса «Полымя», называецца «Акно, расчыненае ў зіму». Можна без перабольшання сказаць, што з гэтага акна, расчыненага ў шырокі свет, назіральнае, зацікаўленае вока пісьменніка сапраўды ўбачыла многа. Яно ўбачыла паэзію побач з сабою, у харастве гарадскіх праспектаў, вуліц, плошчаў, і яно ж, гэтае вока, скіраванае ўдалеч, набліжае да цябе, чытача, і тое, што знаходзіцца недзе за сотні кіламетраў і называецца роднай вёскай.

Янка Сіпакоў разбівае знаёмую нам па многіх нарысах схему: чалавек, які вырас у вёсцы, ніяк не можа або не хоча пусціць глыбокіх карэнняў у горадзе. Горад у такіх нарысах — проза, будзёншчына, вымушаная неабходнасць, а ўсё прыгожае, паэтычнае, першароднае нібыта страчваецца разам з адрывам чалавека ад патрыярхальных ідылій учарашняй вёскі.

Лірычны герой Янкі Сіпакова шчыра прызнаецца, што і яму вядомы хвіліны, калі ные «тваё карэнне, якое да самай мяжы моцна трымае цябе, нібы дрэва, на зямлі, поіць сілаю і мудрасцю жыцця».

Людзі як і дрэвы, не могуць жыць без карэння. Сваім карэннем лірычны герой нарыса Я. Сіпакова лічыць адну з вёсак на Аршаншчыне. Разам з тым ён адчувае сябе не лішнім чалавекам і ў любімым горадзе, «куды звычайна з радасцю і нецярпеннем спяшаешся з усіх дарог».

Невыпадкова гавару я «лірычны герой». Першае ўражанне ад нарыса, — быццам чытаеш лірычную паэму, у якой чалавек спавядаецца перад самім сабою, нічога не ўтойваючы, бо суддзёю з'яўляецца непадкупнае сумленне, якое прызнае праўду і толькі праўду. Гэта зусім не тое, з чым сустракаешся ў многіх творах, дзе апавяданне вядзецца ад першай асобы з адной толькі чыста фармальнай мэтай падкрэсліць, што ўсё апісанае «было на самай справе»

Усё, пра што піша Сіпакоў, — вынашанае ў сэрцы, абдуманае і выверанае. З такой інтымнай, канфідэнцыяльнай інтанацыяй піша аб сваіх аднавяскоўцах рускі пісьменнік Уладзімір Салаухін. Што ж, вучыцца ў добрых настаўнікаў не грэх, тым болей, што чужы вопыт не штурхнуў Янку Сіпакова на шлях эпігонства. Школа можа быць і адна, а майстры розныя, кожны з уласным, сваім почыркам.

Нарыс Янкі Сіпакова вабіць не адной толькі лірыкай. Маладому пісьменніку ўдалося спалучыць лірычную споведзь з эпічнымі карцінамі вясковага жыцця, жывыя партрэтныя замалёўкі і псіхалагічна глыбокія характарыстыкі людзей з дакладнасцю эканамічных разлікаў, кароткія нататкі аб цікавых сустрэчах з разгорнутымі карцінамі станаўлення новага жыцця ў родных Зубрэвічах. Аб'ядноўваецца ўсё гэта ў такі арганічны сплаў, пры якім усе элементы сінтэзаваны, злучаны і ўзаемазвязаны. Так бывае ў хіміі пры рэакцыі злучэння, у выніку якой з многіх элементаў атрымліваецца новае рэчыва.

Жанравыя межы нарыса, аказваецца, могуць быць даволі шырокімі. Янка Сіпакоў смела парушыў звычныя каноны і не стаў абмяжоўваць сябе ў выбары мастацкіх сродкаў на той падставе, што многія з іх звычайна «прапісаны» да апавядання, паэмы, гумарэскі, пейзажнай замалёўкі. Не збаяўся ён і творчага домыслу, якім многія аўтары амаль не карыстаюцца, калі пішуць аб рэальных людзях і канкрэтных фактах. Домысел, творчая фантазія дапамагаюць аўтару нарыса даць сваё тлумачэнне паводзінам людзей, асвятліць знутры іх душэўны стан, іх, здавалася б, глыбока затоеныя перажыванні.

Зубрэвічы на Аршаншчыне — звычайная вёска. А паглядзіце, якія надзвычай цікавыя людзі выраслі на гэтай скупаватай зямлі! Хіба забудзеш дзядзьку Нікіпара з яго дабразычлівым гумарам, дзівацтвамі, непадкупнай сумленнасцю? Не бойцеся, калі ён ідзе на ток, лезе пад самеькую страху і чапляе там вяроўку. Нікіпар перад гэтым абышоў усіх суседзяў і кожнаму сказаў, што пасварыўся з жонкай і не хоча болей жыць. Чалавек ідзе на загуменне, а за ім цягнецца цэлая працэсія, каб у патрэбную хвіліну перарэзаць вяроўку. Не будзе ён таксама паліць сваю хату, хоць збірае запалкі па ўсёй вёсцы. Без гэтых «спектакляў» у вёсцы нават было б сумна.

А цётка Каця? Пры ўсіх старшынях, добрых і благіх, калгас трымаўся на такіх шчырых працаўніках, «якія згаладала, нібы пасля доўгага растання, ірваліся да зямлі, накідваліся на любую работу, хоць у канцы года неслі дадому пад пахаю невялічкую торбачку з жытам». Цётка Каця заўжды спяшаецца, увесь час подбегам, трушком, няма ёй калі прыстояць, пагаварыць з суседкай — то яна падтыкае пакуллем нейкую паламаную скрыню і збірае попел пад лён, то трымае кірунак на калгасны луг, прыспешвае сябровак: «Матруна, Алена, хмара паўзе!» Муж цёці Каці, галоўбух прамысловага прадпрыемства, неяк угаварыў жонку і дачок перабрацца да яго ў Оршу. Праз тыдзень цётка ўжо церабіла брыгадзіра, каб хутчэй даваў якую-небудзь работу.

Нямнога сказана пра бацьку, менавіта пра адны яго вочы, а вы зазірнулі ў самую душу гэтага чалавека:

«Паліцаі завярнулі да нас.

Пакуль яны рабілі вобыск, бацька стомлена сядзеў на табурэце і паступова аглядаў хату, нібы назаўсёды хацеў запомніць яе: бацькавы вочы, ласкава абмацаўшы кожны сучок на століі, зачапіўшыся за крук, на якім звычайна вісела калыска, пераводзілі позірк на вокны, затым на абразы ў куце, адкуль вельмі ж ужо абыякава глядзелі на хату багі, пасля ў апошні раз адчынялі клямку нашых дзвярэй... Сэрца, пэўна, вельмі добра ўсё адчувае: бацька, як я цяпер успамінаю яго ў той момант, ведаў, што яму не вярнуцца ў хату, якая памятае яго першы крык, дзіцячыя гульні, хлапечыя таямніцы і вясельныя песні, калі ён прывёз сюды з Тумініч ласкавую Вуллянку, маю маці...»

Па кантрасце дужа добра запамінаецца яшчэ адзін вясковец, невысокі ростам, шырокі ў плячах, у новай фуфайцы. Ён — сама ветлівасць: і руку першым працягне, і пра здароўечка запытаецца, і ў госці запросіць. А ў памяці аўтара ўзнікае зусім іншае — вайна, акупацыя, асалавелая радасць гэтага ж чалавека: «А цяпер — свабода. Што хочаш, тое і рабі. За гэта германцаў паважаць трэба». Гэта ён выганяў на работу людзей, забіраў па дварах жывёлу для фрыцаў, наводзіў акупантаў на мясцовых актывістаў, а цяпер хоча прыкінуцца святым анёлам, хоча, каб людзі забылі мінулае. Але нішто не забыта. І вы добра разумееце аўтара, калі ён пасля сустрэчы са здраднікам на нейкі момант пакідае сферу паэзіі і ператвараецца ў палымянага публіцыста, каб ад імя свайго пакалення сказаць важкае слова аб фашыстах і неафашыстах, аб колішніх і цяперашніх прэтэндэнтах на сусветнае панаванне.

Пісьменнік умее, калі трэба, мяняць інтанацыю, спалучаць розныя фарбы, жывапісаць словам. Акварэльныя фарбы ў апісаннях традыцый, звычаяў, дачыненняў роднай вёскі з жывой прыродай саступаюць месца шматколерным малюнкам штодзённага побыту з яго ціхімі радасцямі і непаказным горам.

Ахвотна верыш аўтару, што «адна і тая ж вёска для розных пакаленняў — розная». У дзяцінстве аднагодкі пісьменніка «гулялі ў калгас» — вазілі маленькія снапы з розных траў, палолі «лён» на яшчэ не ўзараных межах, беглі з усіх ног за кінаперасоўкай, таўкліся пад нагамі ў дарослых на шумлівых сходах у дні калектывізацыі. У цяперашніх дзяцей таксама свая вёска — з аўтамашынамі, трактарамі, электрычнасцю.

Прачытаўшы нарыс, вы нібыта і самі пабывалі разам з аўтарам ў Зубрэвічах трыццатых гадоў і ў той жа вёсцы нашых дзён. Убачылі вы многа. Закончыўшы падарожжа, абавязкова ўспамінаеце аўтарскія словы: «Я еду з дому дамоў».

Сціплы, невялікі нарыс Янкі Сіпакова, напісаны па-майстэрску, з глыбокім веданнем жыцця, смела можа стаць побач з лепшымі нашымі творамі, прысвечанымі калгаснай вёсцы. Радуе ўменне аўтара чэрпаць з багатай крыніцы народнай мовы. Пісьменнік даказаў, што літаратура «малых форм» тоіць у сабе вялікія магчымасці, аб якіх мы часам нават не здагадваемся.

Я. ГЕРЦОВІЧ.

ЛЯСНЫЯ ПЕСНІ

Выдавецтва «Беларусь» рыхтуе да друку кнігу пад назвай «Лясныя песні». Кніга гэтая — зборнік паэтычнай творчасці беларускіх партызан, якая нарадзілася ў суровыя гады Вялікай Айчыннай вайны і была вострай зброяй народных мсціўцаў у змаганні з ворагам.

Укладальнік зборніка Я. Зазека для збору матэрыялаў кнігі выкарыстаў шматлікія разнастайныя крыніцы: падпольныя газеты, рукапісныя часопісы і альманахі, насценныя газеты і лістоўкі, у якіх друкаваліся партызанскія аўтары, зборнікі вершаў паэтаў-партызан, што выйшлі ў свой час у тыле ворага. Значная колькасць песень, вершаў, прыпевак, прымавак атрымана ўкладальнікам непасрэдна ад былых партызан.

Зборнік «Лясныя песні» — своеасаблівы помнік мужнасці, гераізму і воінскай славе амаль чатырохсоттысячнай арміі народных мсціўцаў Беларусі, подзвігі якіх назаўсёды застануцца ва ўдзячнай памяці нашага народа.

Прапануем чытачам газеты «Літаратура і мастацтва» некаторыя старонкі зборніка «Лясныя песні».

ЗА САВЕЦКІ ВОЛЬНЫ КРАЙ

**Як зірну я на руіны,
На пажарышчы дамоў,
На шматлікія магілы
Беларускіх жыхароў—**

**Сэрца горыччу зальецца,
Забушуе ў жылах кроў,
Помста гнеўна адзавецца:
«Бі фашыстаў-груганоў!»**

**І пайду я смела біцца
З помстай, з гневам у грудзях—
З беларускае зямліцы
Фашыстоўскіх гнаць бадзяг.**

**Я адпомшчу чорным гадам,
Крыўды я не пацярплю.
Бо прынеслі з «новым ладам»
Смерць на родную зямлю...**

Васіль С.

18 ліпеня 1943 года.

(Сапраўднае прозвішча аўтара невядома. Рукапіс верша захоўваецца ў фондах Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны).

ЛЯЦЯЦЬ ПАД АДХОН ЭШАЛОНЫ

**Партызан!
Жыццё нязносным
Зрабі немцам—
акупантам.
Кідай смела
пад адхоны
Цягнікі з фашысцкай
бандай.
Рві шляхі гранатаў
звязкай,
Хай за ўзрывам
грымне ўзрыў,
Каб ад помсты
партызанскай
Люты вораг воўкам
выў.**

Партызан Ю. Н.

29 лістапада 1942 года.

(Прозвішча аўтара невядома. Надрукавана ў газеце «Віцебскі рабочы»).

МАГІЛА ЧУЖАКАМ

**Гудзеў, гудзеў сасновы бор,
А ноч лягла да траў.
Ляснік Рыгор, сівы Рыгор
Сыноў сваіх збіраў.**

**Я гадаваў нядарам вас,
Нядарам вас люблю.
Хадзем, сыны, не церпіць час,
Ачысцім мы зямлю.**

**Радзімы нашай дарагой
На ганьбу не аддам.
Сказалі хлопцы: «Мы з табой!
Магіла чужакам!»**

**Гудзеў, гудзеў сасновы бор,
Забыўшыся на сон.
Здалёк убачыў дзед Рыгор
Фашысцкі эшалон.**

**Ён кулі вёз, гарматы вёз,
І чорны стаў ад хмар,
І прагнуў ён дзіцячых слёз,
І прагнуў ён ахвяр.**

**Закон суровы ў партызан —
Варожы эшалон
Скаціўся ноччу у бур'ян,
Як камень, пад адхон.**

**Гудзе, гудзе сасновы бор,
Якому доўга жыць.
З сынамі вернымі Рыгор
Айчыну адстаіць.**

Н. П.

1944 год.

(Прозвішча аўтара невядома. Надрукавана ў насценнай газеце «Чырвоны партызан», якая выходзіла ў атрадзе «Іскра» брыгады «Разгром». Захоўваецца ў фондах Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны).

Я ВІНТОЎКУ ТВАЮ ПАДАБРАЎ

(У перайманне Паўлюку Трусу)

**За высокай фашысцкай сцяною,
Дзе звінелі няволі замкі,
Там юнак з непакорнай душою
Адыходзіў ад нас на вякі.**

**Паміраў... Незгасаючы погляд
Кінуў ён праз акно на палі...
Ой, ты поле, шырокае поле,
Развітацца з табой не далі.**

**Кінуў дома ён бацьку старога...
Толькі чуе ён шэпты дубраў:
— Спі, сынок дарагі, без трывогі,
Я вінтоўку тваю падабраў.**

**З ёй хаджу тваёй сцежкай
ў разведку,
Ёй буджу я наш родны прастор,
Маёй помсты надзейнаю сведкай
Быў і будзе зялёны сыр-бор.**

В. ПЫЖ.

Май 1943 года.

(Асоба і лёс аўтара невядомы. Захоўваецца ў фондах Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны).

ВЯЛІКІ ВЫРАСТАЙ

**Спі, сыночак, люлі-люлі,
Загулі усюды кулі.
Спі, сыночак, засынай,
Вялікі вырастай.**

**Бач, сыночак, родны край
Вораг хоча ў нас забраць.
Спі, сыночак, засынай,
Вялікі вырастай.**

**Бацька твой, сыночак мілы,
Немчуру б'е з усёй сілы.
Спі, сыночак, засынай,
Вялікі вырастай.**

**Ужо Гітлер уцякае,
Болей сілы ён не мае.
Спі, сыночак, засынай,
Вялікі вырастай.**

О. Ш.

1943 год.

(Прозвішча аўтара невядома. Рукапіс верша захоўваецца ў фондах Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны).

ТАВАРЫШ МОЙ, ЧАС КЛІЧА Ў БОЙ!

**Таварыш мой,
Час кліча ў бой!
Уздоўж Дняпра
Гарыць зара:**

**Шчаслівы дзень
Да нас ідзе!
Фашысцкі гад
Паўзе назад.**

**Ідзі ў лясы,
Дзе брат і сын
Даюць панам
За ўсё спаўна.**

**Іх помсты гром
Гудзе кругом,
Каб немец-кат
Не ўцёк назад,
Мацней агонь,
Таварыш мой!**

Я. ПРАДВЕСНЫ.

26 верасня 1943 года.

(Янка Прадвесны — псеўданім І. Куляшова. З 1942 года быў у партызанскім атрадзе падрыўніком, а з красавіка 1943 года да вызвалення працаваў у газеце «Народны мсцівец» — органе Слуцкага падпольнага РК КП(б) Беларусі. Цяпер І. Куляшоў працуе выкладчыкам у Мінскім педагагічным інстытуце замежных моў).

СУСТРЭЧА

**Прабягаў вецярок збажыной,
К долу вербы галіны схілялі.
Мы, парушыўшы строгі свой
строй,
Шпарка мералі слуцкія далі.**

**Кожны мкнуўся туды, на бальшак,
Дзе грымелі савецкія танкі.
Падавалі ўсе радасны знак—
Партызаны мы і партызанкі.**

**Каб спаборнічаць з ветрам
ямчэй,
Паздымалі мы з ног сваіх боты,
Але танкі знікалі з вачэй—
Мы паспелі адно да пяхоты.**

**Пад зялёнаю купкай бяроз
Абдымаліся мы на світанку.
Было радасна ўсім нам да слёз—
Тут грымелі савецкія танкі.**

Я. ХАТЭНКА.

1944 год.

(Іван Хатэнка — партызан аднаго з атрадаў на Случчыне. З 1943 года працаваў у рэдакцыі газеты «Народны мсцівец». Цяпер працуе настаўнікам у Любанскім раёне).

ПЕСНІ БЕЛАРУСКІХ ПАРТЫЗАН

ТО НЕ ХМАРА НАВІСЛА НАД КРАЕМ...

**То не хмара навісла над краем,
Не маланка агнём зіхаціць —
То фашыстаў драпежная зграя
Край наш родны прыйшла
паланіць.**

**Топчуць край наш ліхія падонкі,
Паляць вёскі, бамбяць гарады,
Мірным людзям радзімай старонкі
Смерць прынеслі і многа бяды.**

**Не злічыць тых раз'юшаных
бандаў,
Не сцярпець беларусам іх здзек.
І падняўся знішчаць акупантаў
Наш народ, як адзін чалавек.**

**Хай баляць нам крывавыя раны,
Што ўчыніў злы фашысцкі дракон.
Сёння ў бітву ідуць партызаны,
І мы ворага выганім вон.**

**Б'ём мы іх на чыгунках, дарогах,
На шасейках, па вёсках, як мух.
Хай спазнае раз'юшаны вораг,
Нашу мужнасць, адвагу і дух.**

**Гітлер, знай, што пажар на
усходзе
Запаліў ты на гібель сабе!
Той пажар адгукнецца ў народзе
Рэхам помсты за здзекі табе.**

**Не ўсядзіш ты, падлюга, ў Берліне,
Згуба прыйдзе, фашысты, на вас.
Вас павесяць на першай асіне.
Ужо блізкі, ой, блізкі, той час.**

ОЙ, ЛЯВОНІХУ ЛЯВОН ПАЛЮБІЎ

**Ой, Лявоніху Лявон палюбіў
Лявонісе чаравічкі купіў.
Лявоніха — душа ласкавая,
Чаравічкамі паляскавае.**

**На гармоніку Лявонісе пад тон
Грае-грае, прыўдарае сам Лявон:
Ух-ха, ух-ха! Весяліся, душа!
Ух-ха, ух-ха! Лявоніха хараша!**

**Раптам — вораг! Загрымела ў нас
вайна,
Аблілася наша кроўю старана.
Ох, бяда, бяда, вялікая бяда,
Грабіць край наш чорных гітлерцаў
арда.**

**Дзе ж ты, дзе ж, мая Лявоніха,
цяпер,
Мо замучыў цябе немец, люты
звер!**

**Не, Лявоніха з Лявонам у лясу,
А Лявоніха абрэзала касу.
Не абцасамі, а стрэламі пастуквае,
Немцаў кулямі з-за кусцікаў
прыхлопавае.**

**Кулямётам жа Лявонісе пад тон
Грае-грае, прыўдарае сам Лявон.
Рэха весела ім паддакавае,
Біты вораг перад імі аж
падскакавае.**

**Ух-ха, ух-ха! Лезе з фрыца душа!
Ух-ха, ух-ха! Лявоніха хараша!**

БЫВАЙЦЕ ЗДАРОВЫ

**Бывайце здаровы,
Жывіце багата
І нашу ад сэрца
Прыміце параду:**

**У вашым палку каб
Героем быў кожны,
І хай камандзір ваш
Герой будзе двойчы.**

**Каб снайперы збілі
Паболей бы фрыцаў,
На кожнага было б
Штук гэтак па трыццаць.**

**Калі ж не па трыццаць,
А болей іх будзе, —
Ніхто не спытае,
Ніхто не асудзіць.**

**Каб вы разграмілі
Усю стаю шакаллю,
Каб кожны баец ваш
Хадзіў хоць з медаллю.**

**Калі ж баец кожны
І з ордэнам будзе, —
Усе прывітаюць,
Ніхто не асудзіць.**

**Бывайце здаровы,
Багата жывіце,
Паганых фашыстаў
На Захад ганіце.**

**Ганіце фашыстаў
На Захад смялей вы,
Каб жыць багацей нам,
Каб жыць весялей нам.**

**Бывайце ж здаровы,
Жывіце багата,
А мы вас чакаем
Дадому, дахаты.**

ПАЗАРАСТАЛІ СЦЕЖКІ-ДАРОЖКІ

**Пазарасталі сцежкі-дарожкі,
Дзе прахадзілі фрыцавы ножкі,
Пазарасталі скрозь яны мохам,
Рыжым, як немец, чартапапохам.**

**Што ні за ўзгорак, што ні за
камень —
Высяцца ўгору каскі з крыжамі.
Дня мы спакойна жыці не можам,
Калі ў магілу фрыца не ўложым.**

**Край ты наш любы, месячны, ціхі,
Выганім з хаты чорнае ліха,
Пусцім на вецер дымам-трубою
Разам з нядоляй, з горкай бядою.**

**Мы, партызаны, зброі не зложым,
Покуль чужынцаў не пераможам,
Покуль не знішчацца сцежкі-
дарожкі,
Дзе прахадзілі фрыцавы ножкі.**

ЧАСТУШКІ

**Эх, яблычка,
Ты чырвонае,
Не адкупяцца фашысты
Крывёю чорнаю.**

**Эх, яблычкі,
Пераспелыя,
Уцякайце, фашысты,
Пакуль цэлыя.**

**Неба хмарамі дыміцца,
Вецер хвоямі гудзе.
Смелы кулі не баіцца
І ў баі не прападзе.**

**Наша хата — лес зялёны,
Бліндажы і шалашы.
Сябра наш, баец чырвоны,
Немцаў-ворагаў глушы.**

**Дождж ідзе, бяжыць вада,
Вілія гуляе.
Сцеражыся, фрыц-свіння,
Беларус ступае.**

**Ганьбы не хачу цярпець,
Дайце мне дубіну.
Пайду фрыцаў малаціць
І ламаць ім спіну.**

**Ой, куля мая,
Куля-душыца,
Фрыцу ў рот пападзі —
Хай задушыцца**

**Заспявайце, хлопцы, песню
Самую вясёлую,
Як мы фрыцаў частавалі
Куляю свінцоваю.**

**Нарачанскія туманы
Засцілаюць берагі.
Б'юць нямецкіх акупантаў
Партызаны-рыбакі.**

**Сквапны Гітлера сабакі
На калгасныя прысмакі.
Мы ж дадзім такога сала,
Каб калом у горле стала.**

**З неба зорачка упала,
Яшчэ многа упадзе.
Многа Гітлеру папала,
Яшчэ болей пападзе.**

**Вельмі простая прылада
Падрыхтована для гада:
Шнур з «яечкам» на канцы —
Немцу смерць у тым яйцы.**

**Ад савецкай узрыўчаткі,
Што ў хаду заўсёды тут,
Немцы пруць без перасадкі
Аж да станцыі «Капут».**

**Не кукуй, зязюля, ў лесе,
Вылятай на полюшка.
Ідзе Армія Чырвона
І нясе нам волюшку.**

НАВІНКІ КНІЖНАЙ ГРАФІКІ

Малюнкі мастака Вячаслава Тарасава да кнігі «Гарадок Устронь» Міколы Лобана, якая рыхтуецца да выпуску ў выдавецтве «Беларусь».

З пошты ЛіМа

ПЕРШЫ АПУБЛІКАВАНЫ ТВОР Кузьмы Чорнага

Усе даследчыкі творчасці Кузьмы Чорнага лічаць першым друкаваным творам пісьменніка апавяданне «На граніцы», апублікаванае ў газеце «Савецкая Беларусь» 5 мая 1923 года. Думка гэтая не зусім дакладная. І вось чаму.

Працуючы над публіцыстыкай Кузьмы Чорнага, мне ўдалося знайсці шмат малавядомых твораў пісьменніка — артыкулаў, нарысаў, фельетонаў. А сярод іх і адно апавяданне. Называецца яно «Гузік» і надрукавана за подпісам «Рамаоўскі Мікола» ў часопісе для дзяцей «Зоркі» № 1 (21 лютага 1921 года). Гэтае апавяданне і трэба, відаць, лічыць першым выступленнем у друку нашага выдатнага раманіста.

Тут жа, у гэтым нумары «Зорак», надрукаваны і верш Рамаоўскага Міколы. Карыстаючыся выпадкам, нагадаю гэты верш:

Вучыцеся, дзеткі, дужэйце
на волі,
Каб скарбы навукі знайсці,
Каб лепш было з жыццем
змагацца за волю —
На роднай і мілай зямлі;
Бо цяжка, ой, цяжка змагацца
тым людзям,
Хто ў вечнай цямноце жыве:
Не бачыць ён свету і бачыць
не будзе,
Бо свет той навука дае...

І. САЧАНКА,
аспірант факультэта журналістыкі БДУ імя У. І. Леніна.

КІНО

ПРА ЧАЛАВЕКА, НА СЯЛЕ ПАВАЖАНАГА

На экраны рэспублікі выйшаў новы дакументальны фільм. Яго аўтары хацелі паказаць той нялёгкі шлях, якім прыйшло ў беларускую вёску кіно, шлях тых, хто першым прынёс да нас гэта мастацтва. Кіназнаўца В. Нячай, сцэнарыст Э. Мілова, рэжысёр У. Віннікаў, аператары Ю. Іванцоў і Ф. Осіпаў, рэдактар С. Міхайлава паставілі перад сабой даволі складаную задачу — знайсці першых кінамеханікаў рэспублікі, расказаць пра тых, хто прыняў ад старэйшых калег эстафету такой патрэбнай і самаадданай працы. Па матэрыялах гэтага пошуку і была створана цікавая, на мой погляд, кінастужка «Даёш кіно!»

Яе аўтары звярнуліся да адной з тых тэм, якія даўно чакалі свайго адлюстравання сродкамі кіно. Ну хто ж лепей раскажа пра тых, хто «робіць кіно», хто нясе гэта мастацтва ў масы, выступае прапагандыстам, як не кінамастацтва? І вось перад намі быццам разгортваюцца старонкі гісторыі беларускага кіно і выступаюць жывыя ўдзельнікі падзей, звязаных з гэтай гісторыяй.

На экране Т. Бадзілоўскі, пенсіянер, былы народны суддзя, а яшчэ раней — адзін з першых кінамеханікаў рэспублікі. Перад ім яго рабочы дзённік саракагадовай даўнасці. Тарас Канстанцінавіч усхвалявана гартае яго і ўспамінае: «Як убачылі яны ваўка, дык адразу закрычалі «Воўк!» і давай уцякаць са школы, дзе я даваў сеанс. Я гавару: ніякіх ваўкоў няма, гэта ж карціна...»

А вось мы ў вёсцы Фелешына, у хаце Пятра Сямёнавіча Карпука, які расказвае пра свой удзел у знішчэнні банды Махно, пра тое, як змяніў вінтоўку на кінаапарат, як аднойчы на сеансе падкулачнік падкраўся да яго і ўдарыў нечым цяжкім па галаве, а ён, перавязаўшыся, паказваў карціну далей...

І ў гэтым эпізодзе аўтары выкарысталі стары рабочы дзённік кінамеханіка, але ўжо трохі інакш. Дыктарскі голас даносіць да нас яго радкі: «...гледзячы фільм, нават старыя дзяды і бабулі пераконваліся, што трэба моцна трымацца за Савецкую ўладу». Гэтыя словы ўспрымаеш як данясенне з поля ідэалагічнай барацьбы.

Пра подзвіг семнаццацігадовага Івана Канападскага з Мікашэвіч, што на Піншчыне, упершыню расказаў у кнізе «У тыле ворага» легендарны партызанскі камандзір, Герой Савецкага Саюза Г. Ліцькоў («Баця»). Канападскі замініраваў кінатэатр, у якім працаваў кінамеханікам. 15 дзён чакаў і, калі на прагляд новай нямецкай карціны сабраліся эсэсаўцы з атрада спецыяльнага прызначэння, якія за некалькі дзён да таго на суседніх Сянкевічаўскіх хутарах спалілі ў школе 240 жанчын, дзяцей і старых, юнак узарваў кінатэатр. Сёння пра гэты подзвіг расказвае фільм «Даёш кіно!» Праўда, па-рэжысёрску гэта зроблена, па-мойму, не вельмі цікава, нагадвае спробу інсцэніраваць словы Канападскага пра мінулае.

Пра яшчэ аднаго «перасоўніка» ваеннай пары ў кінастужцы гаворыцца так: «... Расказваюць, што кінамеханік Жарнасекаў паказваў савецкія фільмы ў час акупацыі...» Прыбыўшы ў Віцебскі абком КП(Б) Беларусі з нямой перасоўкай і фільмам «Разгром немцаў пад Масквой», Жарнасекаў паказаў карціну ў шасці партызанскіх брыгадах і, рызыкуючы жыццём, у чатырох акупіраваных фашыстамі раёнах. На 132 сеансах пабывала 10 тысяч чалавек! У кінамеханіка наперадзе быў небяспечны маршрут: Расонскі, Дрысенскі, Асвейскі раёны. Да гэтага часу мы не ведаем пра далейшы лёс адважнага юнака. Можа прачытае ён гэтыя радкі і адзавецца?

Так расказвае фільм пра тых, хто зрабіў сваю прафесію гераічнай. Факты і толькі факты! Нехта можа сказаць, што гэтыя факты самі па сабе настолькі красамоўныя, што скарыстаць іх у кіно лёгка. Магчыма, гэта і так. Але аўтары пераканалі нас яшчэ і ў тым, што подзвігі не былі чымсьці незвычайным, што рабілі іх людзі звычайныя.

Фінал фільма падказала яго стваральнікам само жыццё. На ўвесь экран з'яўляецца паведамленне БЕЛТА з Лунінца: «Тут ліквідавана апошняя кінаперасоўка, якая абслугоўвала самыя аддаленыя вёскі раёна — Лунасеева, Флірава, Чарабасава...» Удумайцеся ў гэты будзённы факт! Ён быццам падводзіць вынік таму, у імя чаго працавалі і здзяйснялі свае подзвігі першыя кінамеханікі Беларусі.

Ёсць, вядома, у фільме пэўныя недахопы, але галоўнае ў тым, што за дзесяць хвілін аўтары расказалі пра чалавека вельмі неабходнай на вёсцы прафесіі, пра актыўнага прапагандыста «самага важнага з мастацтваў» — кіно.

І. РЭЗНІК.

Гэты здымак зроблены ў Мінскім Цэнтральным кніжным магазіне. Напярэдадні 25-годдзя з дня вызвалення нашай рэспублікі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў тут адбылася сустрэча чытачоў з былымі партызанамі — Героем Савецкага Саюза, былым сакратаром Мінскага падпольнага абласнога камітэта партыі, камандзірам партызанскага злучэння Р. Н. Мачульскім (першы злева), аўтарам кнігі «Вечны агонь» і былым камандзірам 99-й партызанскай брыгады імя Гуляева У. К. Якавенкам (другі злева), аўтарам кнігі «На акупіраванай зямлі». Фота Ул. КРУКА.

Мікалай ПЛОТНІКАЎ,
народны артыст СССР

ТАЛЕНТЫ СЯРОД НАС

ВУЧОНЫЯ Сінцоў у фільме «9 дзён аднаго года» і Нітачкін «У тваім сучасніку» на экране. Сярдзюк у «Іркуцкай гісторыі» і Камшатаў у «Карназіні» — на сцэне тэатра імя Вахтангава. Гэтыя ролі народнага артыста СССР Мікалая Плотнікава вядомы гледачу. Але мала хто ведае, што артыст выступае і на аматарскай сцэне, падтрымлівае сувязь з народным тэатрам у сваім родным горадзе Вязьме. Свае роздумы аб мастацкай самадзейнасці Мікалай Плотнікаў падзяліўся з карэспандэнтам АДН.

У Вязьме існуе выдатны народны тэатр, з якім я не парываю дружалюбных адносін. Працуючы цудоўныя традыцыі, вязэмскі тэатр выязджае ў такія сёлы, да якіх не дабіраюцца прафесіянальныя артысты. Можна сабе ўявіць удзячнасць і павагу, якімі акружаюць артыстаў сельскія жыхары. Я граў у аматарскім спектаклі на сцэне Вязэмскага тэатра дзеда Сліву ў п'есе «Кухарка замужам» і Сердзюка ў «Іркуцкай гісторыі». Нядаўна атрымаў тэлеграму з запрашэннем на прэм'еру «Аптымістычнай трагедыі». Мне прыемна, што тэатр не спыняецца на дасягнутым, па-мастацку расце, гэта не цяжка ўбачыць пабочнаму назіральніку, яшчэ лягчэй — непасрэднаму ўдзельніку яго спектакляў.

Так атрымалася, што аднойчы, пачаўшы працаваць з самадзейнымі артыстамі, — маім хрышчэннем была харавая дэкламацыя «Галоўная вуліца» па паэме Дзям'яна Беднага, — я не спыняў сувязі з людзьмі, якія ўвесь вольны час аддаюць сцэне. Той размах, які атрымала ў наш час мастацкая самадзейнасць, не параўнаеш з дарэвалюцыйнымі аматарскімі гурткамі. У вялікім ці маленькім горадзе вы абавязкова знойдзеце самадзейны тэатр, колькасць іх амаль удвая перавышае колькасць прафесіянальных труп. Суадносіны гэтыя адказныя для аматарскіх калектываў: дзесьці яны з'яўляюцца адзінымі і паўнамоцнымі прадстаўнікамі драматычнага мастацтва.

Ленін выказваў думку, што мастацтва павінна абуджаць у масах мастакоў і развіваць іх густы. Мастацкая самадзейнасць — гэта каштоўная і няспынная крыніца самаадукацыі. Гэта шлях да пазнання мастацтва. Інжынеры і служачыя, студэнты і рабочыя са спажыўцоў мастацтва ператвараюцца ў яго творцаў. Адчуўшы мукі творчасці, людзі пачынаюць па-іншаму глядзець і ацэньваць творы мастацтва. Рыхтуючыся да прэм'еры, артыст не абмяжоўваецца тым, што толькі вучыць ролю. Ён павінен ведаць пра свайго героя, пра эпоху куды больш, чым пра гэта паведамляе аўтар.

У савецкім мастацтве стварылася выдатная традыцыя, калі прафесіянальныя акцёры і рэжысёры ўдзельнічаюць у рабоце народных тэатраў. Многа сардэчных сіл і розуму аддаюць яны народнай сцэне. Так ажыццяўляецца непасрэдная сувязь прафесіянальнага тэатра з аматарскім.

Натуральна, што самыя таленавітыя ўдзельнікі мастацкай самадзейнасці потым ідуць у прафесіянальны тэатр. Ігар Гарбачоў, цудоўна сыграўшы Хлестакова ў народным тэатры, заваяваў маральнае права выступаць на прафесіянальнай сцэне. Я працую ў тэатры Вахтангава з Васілём Ланавым і ведаю, што ён выхаванец мастацкай самадзейнасці. Многіх іншых артыстаў, якія пачыналі ў мастацкай самадзейнасці, цяпер мы бачым на сцэнах прафесіянальных тэатраў.

Не заўсёды талент знаходзіць сабе найкарацейшую дарогу ў мастацтва, і не заўсёды самая кароткая дарога аказваецца самай верна. Малады чалавек можа быць сарамлівым, ён хутчэй паспрабуе свае сілы ў самадзейным калектыве, чым адчуе сябе здольным паступіць у тэатральнае вучылішча. Не хвалюйцеся: калі ён па-сапраўднаму таленавіты, прызнанне зробіць сваё.

Самадзейнаму тэатру вельмі важна мець кіраўніка, які можа ўбачыць і выявіць у маладым чалавеку таленты і не заўсёды прыкметны, але свой голас. Не шкада хлопчыкаў і дзяўчынак, якія мараць аб тэатры і пагардліва ставяцца да самадзейнасці. Яны ў думках не дапускаюць, што могуць для пачатку ўжыць свой талент у аматарскім спектаклі. Не хочуць зразумець, што іменна тут могуць паспрабаваць свае сілы, зразумець, ці варта прысвяціць мастацтву ўсё сваё жыццё.

Ёсць небяспекі, якія чакаюць іх на гэтым шляху. Але якія шляхі да мастацтва не тояць у сабе небяспек? Іншы малады акцёр або актрыса, якія заваявалі шумны поспех на самадзейнай сцэне, не апраўдваюць спадзяванняў у прафесіянальным тэатры. Мне давялося бачыць некаторых выканаўцаў ролі Валькі ў «Іркуцкай гісторыі», пастаўленай на аматарскай сцэне. Яны гралі зусім нядрэнна, іншыя нават добра, але сваім голасам, нават знешнасцю і паходкай яны пераймалі славутую артыстку.

Артысты-аматары часта іграюць тыя ж п'есы, што і прафесіянальныя тэатры. Хлеб надзённы для народных тэатраў — гэта класічныя творы: яны даюць не толькі веданне гістарычнага матэрыялу, развіваюць кругагляд, але далучаюць людзей да сферы высокіх думак і ідэй. Часта самадзейны тэатр сам бярэцца за сцэнічнае ўвасабленне паэтычных і празаічных твораў. Мне вядома, што маладзёжны тэатр у Іванаве ажыццявіў пастаноўку складаных паэтычных твораў: «Рэквіем» Роберта Раждзественскага, «Парабала», «Оза», «Лірычнае адступленне» Андрэя Вазнясенскага.

Знаёмячыся з рэпертуарам народных тэатраў бліжэй, можна заўважыць цікавую асаблівасць: найбольш папулярныя гераічныя творы аб нашых сучасніках. Гэта драма А. Салынскага «Барабаншчыца», «Юнацтва бацькоў» Б. Гарбатава, «Платон Крэчат» А. Карнейчука, «Машанька» А. Афінагенава.

Прыемна бачыць на афішах самадзейных тэатраў назвы п'ес Кальдэрона і Лопэ дэ Вэга, Гальдоні і Шылера, Уайльда і Ібсена, Шоу і Брэхта. Але, вядома, народным тэатрам бліжэй руская класіка, самыя папулярныя драматургі ў самадзейнасці былі і застаюцца Астроўскі і Горкі.

Зараз ужо з'явіліся самадзейныя тэатры, якім даверана ўвасобіць на сваёй сцэне вобраз Леніна. Першым заваяваў гэтае права Навазыбкаўскі тэатр, паставіўшы «Чалавека з ружжом», «Крамлёўскія куранты», «Шостае ліпеня». Я аднойчы прысутнічаў на мітынгу, на якім выступаў Ленін. А праз многа гадоў мне нечакана прапанавалі ўзнавіць ленінскі вобраз на сцэне. Ні з чым не параўнаць таго пачуцця, якое я адчуў, выконваючы ролю Леніна ў спектаклях «Незабыўны 1919» Усевалада Вішнеўскага і «Чалавек з ружжом» Пагодзіна, у фільме «Пралог». Гэтае незабыўнае пачуццё адказнасці павінна быць уласцівае ўсім акцёрам, якія ўдзельнічаюць у ленінскіх спектаклях.

Мне хочацца пажадаць поспеху маім калегам па мастацтве — акцёрам самадзейных тэатраў, якія, авалодаўшы неабходным майстэрствам, бяруцца за самую адказную работу ў нашым мастацтве, за ўвасабленне ленінскай тэмы.

РАБОТА ЦЯЖКАЯ І ПАЧЭСНАЯ

ДРУГАЯ МІЖНАРОДНАЯ НАРАДА ПІСЬМЕННІКАЎ-ПЕРАКЛАДЧЫКАЎ

У СССР праходзіць Другая міжнародная сустрэча пісьменнікаў — майстроў мастацкага перакладу рускай класікі і савецкай літаратуры. У ёй прымаюць удзел 80 прадстаўнікоў 30 краін свету. Іх восемдзесят, а колькасць твораў, перакладзеных удзельнікамі сустрэчы, дасягае цяпер многіх сотняў. І перакладзены яны не толькі з рускай мовы, але з грузінскай (Жужа Раб — Венгрыя), беларускай (Найдан Вылчаў — Балгарыя і Уолтэр Мэй — Англія), украінскай (Гюнтэр Штэйн — ГДР), азербайджанскай, малдаўскай і іншых.

Руская мова ў гэтыя дні стала міжнароднай мовай. Няхай гэта швед ці славак, сірыец ці паляк, англічанін ці румын, француз ці датчанін — усіх іх аб'яднала імкненне зрабіць здабыткам свайго народа савецкую літаратуру, тым самым дасягнуць збліжэння культур розных нацый.

Я не бяруся называць усіх удзельнікаў Другой міжнароднай сустрэчы пісьменнікаў-перакладчыкаў, але дазволю сабе сказаць, што ўсе яны, перакладаючы савецкую літаратуру на свае родныя мовы, сталі яе прапагандыстамі, праваднікамі, паўпрэдамі ў сваіх краінах.

Вядомы чылійскі празаік, публіцыст і грамадскі дзеяч Тэйтэльбойм на сустрэчы з савецкімі пісьменнікамі сказаў, што савецкая літаратура аказала самы большы ўплыў на развіццё літаратур краін Лацінскай Амерыкі. «Калі мы чытаем кнігі рускіх пісьменнікаў аб становішчы сялян у царскай Расіі, мы міжволі бачым нашых сучасных лацінаамерыканскіх сялян, і мы спрабуем на аснове вашай літаратуры шукаць выхаду да новай, светлай будучыні, — адзначыў ён. — Ваша краіна многанацыянальная, але лацінаамерыканскі кантынент таксама многанацыянальны. Як нам данесці культуру да кожнага простага чалавека нашых краін — гэтаму мы таксама вучымся ў Савецкага Саюза, у савецкіх пісьменнікаў».

Мы з гордасцю называем кнігі, якія сталі патрэбнымі і дарагімі на ўсіх кантынентах свету. І ўвага да Савецкай краіны, яе літаратуры з кожным годам узмацняецца. Ад рэдкіх, часам выпадковых выданняў 20-х гадоў рад краін пераходзіць да сістэматычнага азнаямлення чытачоў з літаратурай Савецкага Саюза. Толькі ў 1958 — 1964 гадах за рубяжом на 50 мовах свету выйшла 7 530 кніг, створаных пісьменнікамі СССР. Зараз перакладаюцца на зарубежныя мовы творы, якія пішуцца на 32 мовах народаў СССР.

Дастаткова сказаць, што творы аднаго толькі Чынгіза Айтматава выходзілі больш чым у 40 зарубежных выданнях. Даўно выдаюцца кнігі Алеся Ганчара, Аляксандра Карнейчука, Віліса Лацiса, Садрыдзіна Айні, Берды Кербабаева, Турсун-задэ. Толькі ў 1964 годзе (паводле дадзеных ЮНЕСКО) Якуб Колас выдаваўся за мяжой 9 разоў, Васіль Быкаў — 9, Юхан Смуул — 11, Эдуардас Межэлайціс — 4, Міхайла Стэльмах — 21. А творы класіка савецкай літаратуры Максіма Горкага за апошнія 10 гадоў выдаваліся за рубяжом больш як 1 000 разоў, каля 400 разоў выходзілі за гэты ж перыяд кнігі Аляксандра Фадзеева, Леаніда Лявонава, Канстанціна Федзіна, Канстанціна Паустоўскага.

Перакладчык — вось хто ўносіць неацэнны ўклад ва ўзаемаўзбагачэнне культур і моў. Яго работа цяжкая і пачэсная, у ёй спалучаюцца дакладнасць і натхненне, веды і талент, любоў да слова і адданасць літаратуры. І гэтая праца высока цэніцца ў СССР. Доказ таму: пасля заканчэння Першага міжнароднага сімпозіума ў 1967 годзе Прэзідыум Вярхоўнага Савета СССР узнагародзіў ордэнамі групу зарубежных пісьменнікаў-перакладчыкаў савецкай літаратуры.

Няма магчымасці назваць імёны ўсіх прысутных на Другім міжнародным сімпозіуме, але ёсць унутраная логіка ў тым, што грамадскія дзеячы, пісьменнікі, вучоныя прысвячаюць свае сілы пасрэдніцтву паміж рознамоўнымі літаратурамі. Яны выступаюць арганізатарамі важнейшай работы па збліжэнні прагрэсіўных культур, работы, у аснове якой — адна мова, мова дружбы і ўзаемаразумення. І вельмі прыемна, што работа Другой міжнароднай нарады пісьменнікаў-перакладчыкаў праходзіць у атмасферы дружбы і ўзаемаразумення.

Тамара ЗАЛАТУХІНА,
літаратурны каментатар АДН.

З далёкіх падарожжаў

Кастусь Кірэнка

Другарка Балгарыя

ДУМА АБ РАДЗІМЕ

Хто ўпершыню прыязджае ў Народную Рэспубліку Балгарыю, той, безумоўна, адразу ж хоча пазнаёміцца з яе сталіцай Сафіяй.

У Сафіі, ці як нашы сябрыбалгары кажуць: Софіі, шмат цікавых вуліц і плошчаў, помнікаў старажытнасці і народнай славы, багата такога свайго, сафійскага, адметнага, дарагога, што здольна зачараваць кожнае шчырае сэрца.

Але ёсць у Сафіі адна мясціна, якая непаўторна выдзяляецца сярод іншых, яе ні ў якім выпадку нельга абмінуць, бо, не пабываўшы тут, чалавек збедніць свае ўражанні аб гэтай выдатнай краіне.

Што да мяне, дык яна пакінула ў маёй душы такі глыбокі ўспамін, які не згасне, я веру, ніколі.

Мясціна гэтая — ціхая, нічым не прыкметная вуліца Апалчэнская, дзе стаіць маленькі домік-музей Георгія Дзімітрава. Домік, у якім Дзімітраў жыў з 1888 па 1923 год. Цэлых трыццаць пяць гадоў! Амаль усё маленства і ўся маладосць Георгія Дзімітрава прайшлі ў гэтым доміку. Ад песень маці над калыскай да суровай сталасці кіраўніка народнага паўстання супраць фашысцкай дыктатуры. Вось дзе адкрываецца магчымасць прасачыць, убачыць не выпадковае, а ўсё самае істотнае і важнае што было формай і зместам штодзённага жыцця выдатнага балгарскага сына.

Калі мы заходзілі з вуліцы ў брамку невялікага дворыка, дзе прымасціўся гэты домік-музей, пачынаў сыпаць дробны дождж-макрасей. Як толькі ён змачыў ужо трохі прагрэтыя сонцам камяні, запахла свежасцю вясновай зямлі, павеяла да болю дарагім водарам далёкіх куткоў маленства, дзе пад ногі сцелецца з-пад штыкетаў лагодная трава-мурава, дзе сцішылася за кожным шулам шапатлівая казка-дума...

Нізкія, цёмныя сцены. Адвечныя, звычайныя прылады дамашняга ўжытку. Кросны — пачатая аснова няхітрай тканіны... А вось кнігі... Маркс, Ленін, Дантэ, Гётэ, Талстой, Горкі... Балгарская, руская, нямецкая, французская мовы... Колькі іх, кніг!.. А гэта?.. Вочы... Чые яны? Хто сустрэў і не дае без хвалявання ступіць кроку?.. Хто праводзіць і прымушае вярнуцца назад?.. Няўжо так можа быць, каб вочы з партрэта заклікалі, як жывыя, з невымоўнаю сілай, якая так акрыляе душу?..

Паэтэса, рэвалюцыянерка, жонка і баявы паплечнік Дзімітрава...

Амаль спартанская суровасць кожнага дня... Амаль аскетызм... Толькі дума, бясконцая дума аб лёсе народа, якая і з цягам часу хвалюючы жыве ў сцішаных пакоях доміка-музея!..

Спартанская суровасць, самаабмежаванне ва ўсім, душэўная самаахвярнасць і прастата... Працоўныя людзі ведаюць цану гэтым якасцям. Самі носьбіты іх праз усё жыццё, яны ніколі не памыляюцца, выбіраючы сярод многіх герояў самых любімых, самых блізкіх сабе па духу і простай велічы правадыроў.

Тое, што так уразіла мяне ў доміку-музеі Георгія Дзімітрава, потым не адзін раз сустракалася і хвалявала ў дні паездкі па брацкай краіне.

Дума! Высокая дума аб роднай Балгарыі!

Балгарскаму народу гісторыя прысудзіла шмат выпрабаванняў, але яна ж падарыла яму і многа вечна юнай гераічнай красы, у якой — працоўная мудрасць, прастата, самаахвярнае імкненне змагацца ў імя людскога шчасця.

Яна, гэтая краса, жыве і ў памяці народа і ў яго штодзённым клопаце аб росквіце роднай краіны. Памяць народа, — яго легенды, песні, казкі, успаміны, яго асветніцкая і навуковая спадчына, яго жаданне зберагчы для нашчадкаў жыццядайныя згадкі пра мужнасць шматвяковай народнай барацьбы. Клопат народа, — новыя, цудоўныя кварталы Сафіі, бязмежныя пшанічныя палі, сады, ружы, курортныя гарадкі ў Варне і Бургасе, выдатныя сучасныя навуковыя цэнтры, заводы, школы, бальніцы, тэатры, таленавітыя літаратура і мастацтва. Памяць і сённяшні клопат арганічна зліліся ў народную прыгожую яву, якая дорыць людзям мудрасць і яднае іх сэрцы ў велічы сацыялістычнага патрыятызму.

— Ці ведаеце вы, якія вы шчаслівыя? — хацелася сказаць балгарскім паэтам, слухаючы, як замілавана чытаюць іх вершы дзяўчаты старажытнага горада Карлава. Ну, вядома ж, былі вершы пра каханне. Але з якім майстэрствам і прыгожым, гарачым пачуццём чыталі балгарскія дзяўчаты вершы пра гісторыю Балгарыі, пра яе барацьбу за камунізм!

Наогул, як мне здаецца, літаратура і мастацтва ў Балгарыі маюць у чытацкім народзе надзвычай чулага і зацікаўленага сябра і дарадцу. І невыпадкова. Дэмакратычнасць, у самым глыбокім і прагрэсіўным разуменні гэтага слова і ў самым шырокім гістарычным плане, — вось, на маю думку, тая якасць, якая робіць літаратуру і мастацтва Балгарыі блізкімі і дарагімі народнаму сэрцу. Высокі прыклад служэння народу, які далі сваёй дзейнасцю балгарскія рэвалюцыянеры, стаў добрым узорам і для працы балгарскіх творцаў. Ды і многія творцы самі былі выдатнымі барацьбітамі, і многія героі сталі вядомы як натхнёныя песняры. Успомнім выдатных балгарскіх патрыётаў Хрыста Боцева, Івана Вазава, Хрыста Смірненскага, Геа Мілева, Ніколу Вапцарава. Іх гераічнае жыццё было варта іх гераічнай творчасці.

І нездарма хвалююцца сёння балгарскія сэрцы і нездарма так высока і ўзнёсла гучаць галасы, калі ўспыхне і разгарыцца ўрачыстым полымем народная песня на словы Боцева або Вазава, або іншага балгарскага слаўнага песняра і змагара. І мне здаецца, што балгарскія паэты і пісьменнікі вельмі тонка адчуваюць гэтыя струны народнай душы, і таму ў іх творчасці так прыгожа гучыць рэвалюцыйны грамадзянскі пафас.

Я не ведаю, ці здолеў я ў сваіх кароткіх нататках данесці да чытача той настрой павагі і захаплення, які не пакідае сэрца ад знаёмства з Балгарыяй. Але ва ўсіх словах я быў выключна шчыры. Я шчыра веру, што ў краіне Балгарыі жывуць нашы вельмі добрыя, вельмі сардэчныя сябры і браты.

Пра старонку Балгарыю нам расказвалі ў паездцы жартоўную легенду. Калісьці, калі бог дзяліў зямлю розным народам, балгары прыйшлі са спазненнем, калі ўжо ўся дзяльба скончылася. І засталіся без нічога. Але бог на той раз аказаўся справядлівым — ён паглядзеў на іх, якія яны дужыя і прыгожыя! — і пашкадаваў: як жа ім быць без сваёй зямлі. І аддаў балгарам кавалачак рая...

Кожны балгар разумее, які гэта жарт. Бо занадта доўга, многа вякоў ліліся слёзы і сурова давялося біцца многім пакаленням людзей за тое, каб зямля Балгарыі стала той роднай, ласкавай маці, за якую яны сёння адчуваюць такую шчаслівую гордасць. І кожны балгар заўсёды памятае што ў барацьбе Балгарыі за народнае шчасце з ёй поплеч у баявым страі заўсёды стаяў і стаіць вялікі і добры асілак — Савецкі Саюз. Вось чаму сёння ў сваім гімне нашы браты балгары пяюць:

Паднаха борци безчет
за народа наш любим.
Майко, дай ни мъжка сила
пътя им да продължим!
Мила Родино,
ти се земен рай,
твойта хубост, твойта прелест,
ах, те нямат край!
Дружно, братя българи,
с нас Москва е в мир и в бой!
Партия велика води
нашия победен строй!

Упэўнены, што беларускі чытач і без перакладу адчуе глыбокі змест гімна. Без ліку змагароў загінула за любімы свой народ. Хай жа маці-Радзіма дае сілы заўсёды ісці іх шляхам! Заўсёды і ўсюды з Масквою, заўсёды з камуністычнай партыяй — такая магутная воля балгарскага народа, які вядзе да вялікага росквіту сваю сацыялістычную дзяржаву.

Заканчваю сваё слова пра краіну Балгарыю, а сэрца не хоча з ёю развітвацца. Бачу вочы сяброў, паціскваю іх рукі, але не кажу: бывайце... Бо ўпэўнены — яшчэ не раз пакліча да сябе і думкі мае і пачуцці цудоўная краіна Балгарыя...

Заканчэнне. Пачатак у №№ 46, 47, 49.

ЖЫВЕ Ў МАЛАДЗЕЧНА МАЙСТАР

У Мінскім абласным краязнаўчым музеі, які знаходзіцца ў Маладзечна, экспануюцца самаробныя цымбалы. Прынёс іх сюды Аляксей Міхайлавіч Чаеўскі. А ён атрымаў іх ад свайго дзеда Антона Васільевіча Чаеўскага. Дзядуля Анцік, так называлі Антона Васільевіча ў яго роднай вёсцы Драні на Маладзечаншчыне, быў заўзятым майстрам-музыкантам.

Спачатку ён рабіў балалайкі, потым узяўся за цымбалы. Доўга шукаў патрэбнае «музычнае» дрэва. Дзесятні гадоў сушыў белыя, смалістыя кавалкі елкі. Змайстраваў дзед Анцік першыя цымбалы, калі Алёшу было гадоў пятнаццаць, і адразу ўзяўся вучыць унука іграць.

У сям'і Чаеўскіх усе любілі музыку. Ніводнае вясковае свята, вяселле не абыходзілася без сямейнага аркестра Чаеўскіх. Іх музыка дапамагала людзям пераносіць беды і няшчасці ў тыя цяжкія гады.

Па-новаму, радасна і весела, загучалі цымбалы ў 1939 годзе, калі Аляксей Чаеўскі выйшаў насустрач Чырвонай Арміі. Побач з ім ішлі аднавяскоўцы і спявалі «Інтэрнацыянал». Савецкая ўлада прынесла людзям шчасце свабоднай працы, радасць творчасці. Аляксей стаў удзельнікам мастацкай самадзейнасці.

Зараз Чаеўскі працуе ў зборачным цэху Маладзечанскай фабрыкі музычных інструментаў. Колькі тысяч гармонікаў прайшло праз яго рукі! Стары майстар ахвотна вучыць маладых рабочых. Навічкам ён расказвае, як майстравалі раней цымбалы, раіць схадзіць у музей.

Маладзечанскія гармонікі «Беларусь» тысячамі разыходзяцца па краіне. Яны славяць нашых таленавітых майстроў і іх ветэрана Аляксея Міхайлавіча Чаеўскага.

І. СЦЯПАНАЎ.

Ліпеньскі экран

«КАХАННЕ СЕРАФІМА ФРАЛОВА»

Так называецца новая мастацкая кінакарціна, створаная рэжысёрам Сямёнам Тумановым на студыі «Масфільм» па матывах аповесці Міколая Будкімава «Неабходны чалавек». Фільм расказвае пра салдата, што пасля вайны прыехаў да дзяўчыны, якую пакахаў па пісьмах. Многа людзей сустракаецца на шляху дэмабілізаванага воіна, і для кожнага адкрыта яго шчырае і добрае салдацкае сэрца.

У ролі Серафіма Фралова здымаўся папулярны акцёр Леанід Кураўлёў, добра знаёмы гледачам па кінастужках «Жыве такі хлопец», «Ваш сын і брат», «Залатое цяля». У іншых ролях заняты Тамара Сёміна (Насця), Ларыса Лужына (Анфіса), Жанна Прахарэнка (Мар'я), Генадзій Юхцін (Раман), Павел Шпрынгфельд (дзед Насці).

«ПАЧУЦЦІ»

Раман латышскага пісьменніка Эгона Ліва «Чортава двайня» не выпадкова прыцягнуў увагу вядомага літоўскага кінарэжысёра, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі СССР Вітаўтаса Жалакявічуса. Пісьменнік стварыў моцныя чалавечыя характары, рэалістычна перадаў суровы і складаны час, калі ва ўмовах вострай класавай барацьбы ў Літве ўсталёўвалася Савецкая ўлада. На гэты раз Жалакявічус выступіў толькі ў ролі драматурга. Сцэнарый, які ён напісаў, пастаўлены маладымі рэжысёрамі літоўскай кінастудыі Альгісам Доўсам і Альмантасам Грыкявічусам.

На традыцыйным кінафестывалі рэспублік Прыбалтыкі, Беларусі і Малдавіі, які праводзіўся ў маі г. г. у Мінску, актрысе Рэгіне Палюкайцітэ, што выконвала ў фільме ролю Агне, прысуджаны дыплом за лепшую жаночую ролю, а аператару І. Тамашэвічусу — дыплом за лепшую аператарскую работу.

«ЭКСПЕРЫМЕНТ ДОКТАРА АБСТА»

У аснову гэтай шырокаэкраннай мастацкай кінакарціны, пастаўленай рэжысёрам Антонам Ціманішыным на Кіеўскай студыі імя А. Даўжэнкі, пакладзены раман А. Насібава «Вар'яты».

Фільм прысвечаны гераізму і мужнасці барацьбітоў супраць фашызму ў гады другой сусветнай вайны. Закранае карціна і другую не менш важную тэму — адказнасць вучонага перад грамадствам. Аўтары хацелі паказаць, якую небяспеку можа ўяўляць навуковае адкрыццё, калі яно трапляе ў рукі людзей, што імкнуцца развязаць вайну.

Галоўныя ролі выконваюць: Карцава — Сяргей Дзясніцкі, Марты — Жанна Уладзімірская, Абста — Лайманас Нарэйка, Пелы — Генадзій Варапаеў, Глюка — Улдзіс Пуцітыс.

У ліпені на экраны рэспублікі выпускаюцца таксама новыя мастацкія кінастужкі «Дзесятая частка шляху» (студыя «Беларусьфільм»), «Крыніца» (студыя «Ленфільм»), «Апошні ўгон» (Свярдлоўская кінастудыя), «Белы раяль» (студыя «Таджыкфільм»), «Хлопец і дзяўчына» (студыя «Узбекфільм»), «Адзін шанец з тысячы» (Адэская кінастудыя).

З зарубежных фільмаў гледачы ўбачаць: «Неабдуманы шлюб» (Венгрыя), «Клетка на дваіх» (Чэхаславакія), «Забойства ў ціхім квартале» (Аб'яднаная Арабская Рэспубліка), «Прыгавор, прыведзены ў выкананне» (Югаславія), «У сельве няма зорак» (Перу).

Многа цікавага раскажуць новыя хранікальна-дакументальныя і навукова-папулярныя кінакарціны «Рапартуем табе, камсамол», «Людзі зямлі Кузнецкай», «Па горнай Шорыі», «Прыамурскія былі», «Белы востраў», «Тут дзесяць класаў пройдзена...», «Інжынер», «Турбіны круціць Месяц», «Успаміны пра Новую Зямлю», «Ідзе эксперымент», «Аэрафлот сёння», «Далёкі востраў Кунашыр» і інш.

Пытанням літаратуры і мастацтва прысвечаны новыя кінастужкі «Аляксандр Фадзееў, успаміны», «Рэвалюцыяй мабілізаваныя», «Сцяпан Шкурат», «Спявае Аляксандр Пірагоў», «Скульптар Сара Лебедзева», «Танцы Грузіі», «Майстры», «На выстаўцы дэкаратыўнага мастацтва», «Акварэль», «Крокі ў прыгожае», «Клімент Ахрыдскі», «Кнігі маюць свой лёс».

Беларускія кінадакументалісты перадаюць на суд гледачоў новыя кінафільмы «Раніца», «Хатынь, 5 км» і «Пасля паўдня» (аб трагедыі беларускай вёскі, спаленай фашыстамі), «Я — танкер «Героі Брэста». «Дзень чалавека» (пра першага сакратара Любаньскага райкома партыі Героя Сацыялістычнай Працы Аляксандра Іванавіча Слабаду), «Мінск» (відавы кінанарыс пра сталіцу Савецкай Беларусі).

Куток калекцыянера

У ГОНАР ІВАНА КАТЛЯРЭЎСКАГА

Да двухсотгоддзя з дня нараджэння выдатнага ўкраінскага пісьменніка і паэта Івана Катлярэўскага (1769—1838), аўтара «Наталкі-Палтаўкі» і гумарыстычнай паэмы «Энеіда», парадыйнага пераймання Вергілія, выпушчана паштовая марка з партрэтам Катлярэўскага. Справа — сцэнка з яго «Энеіды», дзе замест траянцаў Вергілія дзейнічаюць украінскія казакі. Надпісы — на ўкраінскай і рускай мовах. Аўтары малюнка — мастакі Мікалай Горах і Барыс Тулін.

Марка выканана ў спалучэнні чорнага, зялёнага і чырвона-карычневага колераў. Друкаванне — глыбокае. Папера — мелаваная. Намінал — 4 капейкі. Зубцоўка — грабеньчатая. Памер па перфарацыі — 30 на 42 міліметры. Нумар па каталогу — 3806.

Людміла КЕЛІМ. (АДН).

ТЭЛЕБАЧАННЕ

1 ліпеня

Першая праграма. 16.10 — праграма перадач. 16.15 — экран — абітурыентам. «Англійская мова». «Матэматыка». 17.15 — да 25-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. «Іх вітае піянерыя». Рэпартаж з лагера «Сонечная паляна» аб сустрэчы піянераў з былымі воінамі і партызанамі. 17.50 — для дзяцей. «Маладосць і грацыя». Мастацкая гімнастыка на спартакіядзе школьнікаў Беларусі. 18.00 — «Панарама навін». 18.30 — дні культуры Польскай Народнай Рэспублікі ў СССР. Юбілейная прамысловая выстаўка, прысвечаная 25-годдзю стварэння Польскай Народнай Рэспублікі. Рэпартаж з ВДНГ (М). 19.00 — «Час». Інфармацыйная праграма (М). 19.30 — праграма каляровага тэлебачання. Чэмпіянат СССР па футболу. «Дынама» (Масква) — «Дынама» (Кіеў) (М). 21.15 — «Будаўнік». Тэлевізійны часопіс. 21.50 — «Панарама навін». 22.15 — «Асабістае жыццё Кузяева Валянціна». Мастацкі фільм. 23.30 — навіны. Праграма перадач.

Другая праграма. 10.00 — навіны (М). 10.15 — для дзяцей. «Прыходзь, казка» (М). 10.45 — для школьнікаў. Канцэрт народнага харэаграфічнага ансамбля «Школьныя гады» (М). 11.45 — для школьнікаў. «Справы піянерскія» (М). 17.00 — «Крыніца». Фальклорны клуб. Перадача з Тбілісі. 17.45 — навіны (М). 18.00 — «Дзецям пра зверанят». Перадача з Ленінграда. 18.30 — М. Гіндзін і Г. Рабкін. «Нічога не здарылася». Спектакль Ленінградскага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра камедыі. 20.45 — «Партызанская сюіта». Фільм-балет. 21.15 — прызёры III Усесаюзнага фестывалю тэлевізійных фільмаў. «Дарога дадому». Прэм'ера тэлевізійнага мастацкага фільма (М).

2 ліпеня

Першая праграма. 10.00 — навіны (М). 10.15 — для школьнікаў. «Блакітная дарога». Расказ пра клуб «Юны марак» Віцебскага Дома піянераў. Трансляцыя на Маскву. 10.30 — К. Сіманаў. «Так і будзе». Тэлевізійны спектакль (М). 12.30 — дні культуры ПНР у СССР. Для дзяцей. «Жаваранак». Музычная праграма (М). 15.45 — праграма перадач. 15.50 — экран — абітурыентам. «Нямецкая мова». «Хімія». 16.50 — навіны (М). 17.00 — для дзяцей. «Дзесяць добрых сцежак». Літаратурная кампазіцыя. 17.25 — «Панарама навін». 17.50 — да 25-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. «Дэсант у бессмяротнасць». Перадача з Брэста. 18.30 — «Па ленінскіх мясцінах» (М). 19.00 — да 25-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Літаратурны тэатр. І. Пташнікаў. «Тартак». 19.30 — дні культуры Польскай Народнай Рэспублікі ў СССР. «Стаўка, большая за жыццё». Тэлевізійны шматсерыйны мастацкі фільм. Другая серыя (М). 20.30 — «Час». Інфармацыйная праграма (М). 21.15 — «Актава». Музычны альманах. 22.25 — «Сельскі веснік». 22.50 — «Панарама навін». 23.10 — «Лясная песня». Канцэрт. У праграме песні Вялікай Айчыннай вайны.

Другая праграма. 17.00 — «Маршрутамі пяцігодкі». Перадача з Ташкента. 17.30 — праграма каляровага тэлебачання. Перадача з Кіева. 18.30 — «Пакараны смерцю ў сорак першым», «Першы залп». Кінанарысы. 19.00 — «Калейдаскоп». Перадача з Ленінграда. 19.30 — «Сто сакрэтаў аперэты». Канцэрт артыстаў Кіеўскага дзяржаўнага тэатра аперэты. 22.30 — міжнародныя спаборніцтвы па лёгкай атлетыцы на прыз братоў Знаменскіх. Перадача з Адэсы (у запісе) (М). 23.15 — навіны. Праграма перадач.

3 ліпеня

Першая праграма. 10.00 — навіны (М). 10.15 — «Па ленінскіх мясцінах» (М). 10.45 — «На сельскай сцэне» (М). 11.30 — С. Даглы. «Імя тваё — шчасце маё». Тэлевізійны спектакль (М). 13.00 — для юнацтва. «Шлях у навуку». «Эцюды жывой прыроды». Адказы на пытанні другога тура біялагічнай алімпіяды (М). 16.55 — праграма перадач. 17.00 — для дзяцей. «Свята на кожнай вуліцы». Перадача-канцэрт, прысвечаная 25-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. 17.40 — «Панарама навін». 18.00 — 25-годдзе вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. «Аперацыя «Баграціён». Трансляцыя на Маскву. 18.30 — «Ашуканае пакаленне». Тэленарыс (М). 19.00 — «Час». Інфармацыйная праграма (М). 19.30 — праграма каляровага тэлебачання. Чэмпіянат СССР па футболу. «Тарпеда» (Масква) — «Дынама» (Тбілісі) (М). У перапынку — навіны (М). 21.15 — дні культуры ПНР у СССР. Праграма каляровага тэлебачання. «Клуб халасцякоў». Мастацкі фільм (М). 23.00 — «Панарама навін». 23.30 — «Старонкі вашых пісьмаў». Канцэрт па заяўках.

Другая праграма. 17.00 — навіны (М). 17.15 — «За бяспеку руху». Бюлетэнь аўтаінспектара (М). 17.30 — «Камерны канцэрт». Перадача з Петразаводска. 18.00 — 25-годдзе вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. «Генерал Даватар», «На камені, жалезе, золаце». Кінанарысы. 18.30 — дзіцячы экран. «Дзе ты, Дзед Мароз?», «Прыгоды Нязнайкі». Лялечныя фільмы. 19.35 — «Расказваюць афішы». Музычны агляд. 20.15 — «Бессмяротны гарнізон». Мастацкі фільм. 21.50 — іх жыццё — подзвіг. «Дарога без прывалу». Дакументальны фільм. 22.45 — навіны, каментарыі.

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, В. М. АЛАДАЎ, А. Ц. БАЖКО (намеснік галоўнага рэдактара), Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОЎ, Р. С. БЯРОЗКІН, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАЎ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОЎСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАЎ (адказны сакратар), Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОЎ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць у аўторак і пятніцу.

НАШ АДРАС І ТЭЛЕФОНЫ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара — 3-44-04, аддзела літаратуры — 3-21-53, аддзела тэатра кіно і музыкі — 3-24-62, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 3-24-62, аддзела публіцыстыкі — 3-24-62, аддзела культуры — 3-22-04, аддзела інфармацыі — 3-44-04, выдавецтва — 6-25-19, бухгалтэрыі — 6-25-87.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР. Минск.

Друкарня выдавецтва «Звязда».
Індэкс 63856 АТ 08802

